

Sancti Hieronymi Stridoniensis Operum, Tomi ...

Continens Commentaria In Matthaevm, Et Epistolas Pavli Ad Galatas, Ad Ephesios, ad Titum & Philemonem, & librum Didymi de spiritu sancto a Hieronymo versum ... Ad Fidem Vetvstissimorum Exemplarivm, Dvcentis Circiter Svblatis Erroribvs Emendata

Hieronymus, Sophronius Eusebius

Coloniae Agrippinae, 1616

D. Hieronym. In Epistolam Ad Galatas Ad Pavlam Et Evstochivm.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75102](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75102)

A **D. HIERONYM. IN EPISTOLA**
LAM AD GALATAS AD PAVLAM
 ET EVSTOCHIVM.

C
CANON

P R O O E M I V M.

R A V C I admodum dies sunt, ex quo epistolam Pauli ad Philemonem interpretatus, ad Galatas transcederam: multis retrorsum in medio prætermisissis, & ecce subito literæ mihi de vrbe allatæ sunt: nunciantes & Albinam venerabilem animum præsentia domini redditam, & sanctam Marcellam matris cõubernio destitutam, magis nunc vestrum ô Paula & Eustochium flagitare solatium. Et quia hoc interim fieri non potest propter grandia maris in medio spacia atque terrarum: repente vulnus impressum saltem scripturarum vellem curare medicamine. Scio equidem ardorem eius, scio fidem (quam flammam semper habeat in pectore) superare sexum, obliuisci hominis, & diuinorum voluminum tympano concrepante, rubrum huius sæculi pelagus transfretare. Certè cum Romæ essem, nunquam tam festina me vidit, vt non de scripturis aliquid interrogaret. Neque verò more Pythagorico quidquid responderam rectum putabat: nec sine ratione præiudicata apud eam valebat auctoritas: sed examinabat omnia, & sagacitate vniuersa pensabat, vt me sentirem non tam discipulam habere quàm iudicem. Itaque quod & illi absenti pergratum fore, & vobis, quæ in præsentiarum estis, vtile existimo, aggrediar opus intentatum ante me linguæ nostræ scriptoribus, & à Græcis quoque ipsis vix paucis, vt rei posebat dignitas, vsurpatum. Non quia ignorem Caium Marium Victorinum, qui Romæ pueros rhetoricam docuit, edidisse commentarios in Apostolum: sed quod occupatus ille eruditione sæcularium litterarum, scripturas omnino sanctas ignorauerit, & nemo possit, quamuis eloquens, de eo bene disputare quod nesciat. Quid igitur, ego stultus aut temerarius qui id polliceor quod ille non potuit? Minimè. Quin potius in eo, vt mihi videor, cautior atque timidior, quod imbecillitatem virium mearum sentiens, Origenis commentarios sum secutus. Scripsit enim ille vir in epistolam Pauli ad Galatas quinque propria volumina, & decimum Stromatum suorum librum commentario super explanatione eius sermone compleuit: tractatus quoque varios & excerpta, quæ vel sola possint sufficere, composuit. Prætermitto Didymum videntem meum, & Laodicenum de ecclesia nuper egressum, & Alexandrum veterem hereticum: Eusebium quoque Emesenum, & Theodorum Heracleoten: qui & ipsi nonnullos super hac re commentarios reliquerunt. E quibus, si vel pauca decerpere, fieret aliquid quod non penitus contemneretur. Itaque vt simpliciter fatear, legi hæc omnia, & in mente mea plura coaceruans, accito notario vel meo, vel alieno dictavi: nec ordinis, nec verborum interdum, nec sensum memoriam retentans. Iam domini tantum misericordiae est, ne per imperitiam nostram ab alijs benedicta dispereant, & non placeant inter extraneos,

quæ placent inter suos. Argumentum itaque epistolæ huius breuiter comprehendens, hac præfatione commoneo: vt sciatis eandem esse materiam & epistolæ Pauli ad Galatas, & quæ ad Romanos scripta est. Sed hoc differre inter vtraque: quod in illa altiori sensu & profundioribus vsus est argumentis: hic quasi ad eos scribens, de quibus in consequentibus ait: O insensati Galata, & sic insipientes estis: tali se sermone moderatus est, quod increparet potius quàm doceret, & quem possent stulti intelligere: vt cõmunes sententias, communi oratione vestiret, & quos ratio suadere non poterat, reuocaret auctoritas. Nullus quidem Apostoli sermo est, vel per epistolam, vel præsentis, in quo non laboret docere antiquæ legis onera deposita, & omnia illa quæ in typis & imaginibus præcesserunt, id est, otium sabbathi, circumcisionis iniuriam, calendarum, & trium per annum solennitatum recursus, scrupulositatem ciborum, & per dies singulos lauacra iterum sordidanda, gratia euangelij subrepente cessasse: quam non sanguis victimarum, sed fides animæ credentes impleret. Verum alibi pro parte, & vt se aliud agenti hæc quæstio obtulerat, ex latere disputatum est, & pene perstrictum. In his autem duabus, vt dixi, epistolis, specialiter antiquæ legis cessatio, & nouæ introductio continetur. Sed ad Galatas hoc proprium habet: quod non scribit ad eos, qui ex Iudæis in Christum crediderant, & paternas putabant ceremonias obseruandas: sed ad eos, qui ex gentibus fidem euangelij receperant, & rursum retro lapsi, quorundam fuerant auctoritate deterriti: asserentium Petrum quoque & Iacobum, & totas Iudææ ecclesias, euangelium Christi cum lege veteri miscuisse. Ipsum etiam Paulum aliud in Iudæa facere, aliud nationibus prædicare, & frustra eos in crucifixum credere, si id negligendum putaret, quod apostolorum principes obseruarent. Quamobrem ita cautè inter vtrumque & medius incedit, vt nec euangelij prodar gratiam, pressus pondere, & auctoritate maiorum: nec præcessoribus faciat iniuriam, dum asseror est gratia: obliquè verò, & quasi per cuniculos latenter incedens, vt Petrum doceat pro commissa sibi circumcisionis plebe facere, ne ab antiquo repente viuendi more desciscens, in crucem scandalizata nõ crederet, & sibi prædicatione gentium credita, æquum esse id pro veritate defendere, quod alius pro dispensatione simularet. Quod nequaquam intelligens Bataneotes, & sceleratus ille Porphyrius, in primo operis sui aduersum nos libro, Petrum à Paulo obiecit esse reprehensum: quod non recto pede incederet ad euangelizandum, volens & illi maculam erroris inurere, & huic procacitatis, & in commune fidei dogmatis accusare mendacium, dum inter se ecclesiarum principes discrepent. Quæ quidem & nunc, orantibus vobis, leuiter quo sensu sunt dicta, contingimus, & in suis locis plenius exequemur. Sed iam tempus est, vt ipsius apostoli verba ponentes, singula quæque pandamus.

COM-

E
CANON

COMMENTARIORVM HIERONYMI IN EPISTOLAM AD GALATAS.

LIBER L

PAULVS Apostolus, non ab hominibus, neque per hominem, &c.] Non superbe, vt quidam putant, sed necessa-

rie, neque ab hominibus, neque per hominem se Apostolum esse proponit, sed per Iesum Christum & Deum patrem: vt eos qui Paulum extra duodecim Apostolos ventilabant, &

nescio vnde subito prorupisse, vel à maioribus ordinatum astruebant, hac auctoritate confunderet. Potest autem & oblique in Petrum & in ceteros dictum accipi, quod non ab Apostolis ei sit traditum euangelium, sed ab ipso Iesu Christo, qui & illos Apostolos elegerat. Hoc autem totum ideo preparatur, vt nemo sibi contra legis onera pro Euangelij gratia disputanti, possit opponere: sed Petrus hoc dixit, sed Apostoli hoc statuerunt, sed præcessores tui aliud decreuerunt. Quod quidem in sequentibus nunc quasi occulto sermone præludens manifestius facit, dum ab eis, qui videntur esse aliquid, nihil in se collatum refert, & ipsi Petro in faciem resutisse se scribit, nulla se dicens necessitate compulsum, vt hypocriti cederet Iudæorum. Quod si temerarium quibusdam videtur eum contra Apostolos quamuis occultè locutum, qui Hierosolymam iccirco perrexerit, vt eum eis conferret Euangelium, ne fortè in vacuum curret, aut cucurrisset, illo intelligentiam transferamus: Vsq; hodie à patriarchis Iudæorum Apostolos mitti, à quibus etiam tunc reor Galatas deprauatos legem obseruare cepisse: vel certè alios de Iudæis credentibus in Christum peruenisse Galatiam, qui assererent Petrum quoque Apostolorum principem & Iacobum fratrem domini, legis ceremonias custodire. Ad distinctionem itaque eorum qui mittuntur ab hominibus, & sui, qui sit missus à Christo, tale sumpsit exordium. Paulus Apostolus, non ab hominibus, neque per hominem.

F

שח

Exod. 3. c

Esa. 6. c

Heb. 1. a

ibid. 3. a

autem, hoc est, missus, Hebræorum propriè vocabulum est, quod Silas quoque sonat, cui à mittendo Missio nomen impositum est. Aiunt Hebræi inter ipsos quoque prophetas & sanctos viros esse quosdam, qui & propheta & apostoli sint: alios verò qui tantum propheta. Denique Moysen, cui dicitur: Etego mittam te ad Pharaonem, & ipse respondeat: prouide alium quem mittas: Et Esaiam, cui loquitur Deus: Quem mittam, & qui ibit ad populum istum: esse & apostolos & prophetas. Vnde & nos possumus intelligere Ioannem quoque Baptistam, & prophetam & apostolum appellandum, siquidem ait scriptura: Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes. Et in epistola ad Hebræos, propterea Paulum solita consuetudine nec nomen suum, nec apostoli vocabulum præposuisse, quia de Christo erat dicturus: Fabentes ergo principem sacerdotum, & apostolum confessionis nostræ Iesum: nec fuisse congruum, vt ibi Christus apostolas diceretur, ibi etiam Paulus Apostolus poneretur. Quatuor autem genera apostolorum sunt. Vnum, quod neque ab hominibus est, neque per hominem, sed per Iesum Christum & Deum patrem. Aliud quod à Deo quidem est, sed per hominem. Tertium, quod ab homine non à Deo. Quartum, quod neque à Deo neque per hominem, neque ab homine, sed à semetipso. De primo genere potest esse Esaias ceterique propheta, & ipse apostolus Paulus, qui neque ab hominibus neque per hominem, sed à Deo patre & Christo missus est. De secundo, Iesus filius Naue, qui à Deo quidem est apostolus constitutus, sed per hominem Moysen. Tertium genus est, cum hominum fauore & studio aliquis ordinatur. Vt nunc videmus plurimos non Dei iudicio, sed redempto fauore vulgi in sacerdotium subrogari. Quartum est pseudoprophetarum, & pseudoapostolorum: de quibus Apostolus. Istiusmodi, inquit, pseudoapostoli, operarij iniquitatis, transfigu-

rantes se in apostolos Christi, qui dicunt: Hæc dicit dominus, & dominus non misit eos. Verum non talis apostolus Paulus, qui neque ab hominibus, neque per hominem, sed à Deo patre per Iesum Christum missus est. Ex quo approbatur Ebionis & Fortinetiam hinc hæresis retinenda, quod Dominus noster Iesus vsus Christus Deus sit, dum apostolus, qui à Christo ad prædicationem euangelij missus est, negat se missum esse ab homine. Subrepunt hoc loco ceteræ hæreses, quæ putatiuam CHRISTI carnem vendicantes, Deum aiunt Christum esse, non hominem. Nec non & noua hæresis, quæ dimidiatam CHRISTI asserit dispensationem. Atq; ita ecclesiæ fides

G
2. Cor. 11.

PAULVS Apostolus, non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, & Deum patrem, qui suscitauit eum à mortuis. Et qui mecum sunt omnes fratres, ecclesijs Galatiæ. Gratia vobis, & pax à deo patre, & domino nostro Iesu Christo. Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris,

inter tanta falsorum dogmatum naufragia constituta, si Christum fateatur hominem, Ebion, Fortinique subrepunt. Si Deum esse contenderit: Manichæus & Marcion, & nouelli dogmatis auctor ebulliunt. In commune itaq; audiant: Christum & Deum esse & hominem. Non quod alius Deus sit, & alius homo: sed qui Deus semper erat, homo ob nostram salutem esse dignatus est. Sciendum quoque: in Marcionis apostolo non esse scriptum, & per Deum patrem: volentis exponere Christum non à Deo patre, sed per semetipsum suscitatum, vt est illud: Soluite templum hoc, & ego in triduo suscitabor illud. Nec non & alibi. Nemo tollit animam meam à me, sed ego pono eam à me ipso: Potestatem habeo ponendi eam, & rursum potestatem habeo sumendi eam.

Ioan. 2. d
ibid. 10. c

a ¶ Et qui mecum sunt omnes fratres, ecclesijs Galatiæ. In alijs epistolis, Solithenes & Siluanus, interdum & Timotheus in exordio præponuntur: in hac tantum, quia necessaria erat auctoritas plurimorum, omnium fratrum nomen assumitur. Qui & ipsi forsitan ex circuncisione erant, & à Galatis non contemptui ducebantur. Plurimum quippe facit ad populum corrigendum, multorum in vna re sententia atque consensus. Quod autem ait ecclesijs Galatiæ, & hoc notandum, quia hic tantum generaliter non ad vnâ ecclesiam vnus vrbis, sed ad totius prouinciæ scribat ecclesias, & ecclesiâs vocet, quas postea errore arguat deprauatas. Ex quo noscendum dupliciter ecclesiam posse dici, & eam quæ non habeat maculam aut rugam, & verè corpus Christi sit: & eam quæ in Christi nomine abiq; plenè perfectisq; virtutibus congregetur. Quo modo sapientes bifariam nuncupantur, tam hi qui sunt plenè perfecti: q; virtutis, quam illi qui incipiunt, & in profectu positi sunt. De perfectis dicitur: mittam ad vos sapientes. De incipientibus: Argue sapientem, & dilige te. Qui enim plenè consummataque virtutis est, correptione non indiget. Iuxta hunc sensum de ceteris quoque virtutibus intelligendum: quod à scilicet fortis & prudens, pius, castus, iustus, & temperans, interdum plenè, interdum abusuè accipiuntur.

H

Matt. 23. d
Pron. 9. b

b ¶ Gratia vobis, & pax à Deo patre, & domino nostro Iesu Christo. Non vt in ceteris epistolis, Dei patris & domini nostri Iesu Christi gratiam ponit & pacem: per quas abiq; operum merito, & peccata nobis concessa sunt pristina, & pax indulta post veniam: sed prudenter iam causam agit aduersum eos qui fuerant à lege præuenti, & putabant se posse ex operibus iustificari: vt scirent se saluos gratia, in eo perseverare debere quod ceperant.

c ¶ Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris. Neque filius se dedit pro peccatis nostris abique voluntate patris: neque pater tradidit filium sine filij voluntate: sed hæc est voluntas filij, voluntatem patris implere, vt ipse loquitur in psalmo: Vt facerem voluntatem tuam, Deus meus volui. Dedit se autem filius, vt iniustitiam, quæ erat in nobis, iustitia ipse subuerteret. Tradidit se sapientia, vt sapientiam expugnaret. Sanctitas & fortitudo se obrulit: vt spurcitiam infirmitatemque deleteret. Atque ita non solum in futuro sæculo, iuxta promissam spem, qua credimus, sed etiam hic de præsentis sæculo nos liberauit: dum commortui Christo transf-

Psal. 39. b

A transfiguramur in nouitatem sensus, & non sumus de hoc mundo, à quo merito nec amamur. Queritur quomodo præsens seculum malum dictum sit. Solent quippe hæretici hinc capere occasiones, vt alium lucis & futuri sæculi: alium tenebrarum & præsentis asserant conditorem. Nos autem dicimus, nõ tam sæculũ ipsum, quod die ac nocte annis currit & mensibus, appellari malum, quàm *quæritur* ea quæ in sæculo fiant: quo modo sufficere dicitur diei malitia sua, & dies Iacob modici esse scribunt, & pessimi. Non quo spacium temporis, in quo visit Iacob, malum fuerit, sed quo ea quæ sustinuit, per varia eum exercuerint tentamenta. Denique eo tempore, quo ille pro coniugibus seruebat, & multis confictebatur angustijs. Esau in requie erat: atq; ita idem temporis spacium, alij bonum, alij malum fuit, nec scriptum esset in Ecclesiaste: *Ne dixeris quia dies mei priores erant boni super istos: nisi ad discrimen malorum.* Vnde Ioannes ait: *Mundus omnino in maligno positus est.* Nõ quod mundus ipse sit malus, sed quod mala in mundo fiant ab hominibus: manducemus & bibamus dicentibus, cras enim moriemur. Et ipse Apostolus: *Residentes, inquit, tempus, quia dies mali sunt.* Infamantur & saltus, sed quo infamiam homicidij loca quoque traxerint: sylvæ, sed quo infamiam homicidij loca quoque traxerint. Detestamur & gladium, quo humanus effusus est cruor, & calicem in quo venenum temperatum est, non gladij calicisque peccato: sed quod odium mereantur illi qui his malè vti sunt. Ita & sæculum quod est spacium temporis, nõ per semetipsum aut bonum aut malum est: sed pereos qui in illo sunt, aut bonum appellatur aut malum. Quapropter Valentini deliramenta & fabulæ contemnendæ sunt: qui triginta *æuios* suos, ex eo quod in scripturis sæcula legantur, affinxit: dicens eos esse animalia, & per quadras & ogdoadas, decadas quoque & duodecadas tot edidisse numeros sæculorum. quot Aenea fœtus scropha generauit. Querendum quoque quid sit inter sæculum, & sæculũ sæculi, huc sæcula sæculorum: & vbi pro breui temporis spacio, vbi pro æternitate ponatur: quia in Hebræo sæculum, id est, *ἄβυσσος* vbi *β* literam positam habuerit, æternitatem significat: vbi vero sine *β* scribitur, annum quinquagesimum: quem illi Iobileum vocant. Ob hanc causam & ille Hebræus, qui propter vxorem & liberos amans dominum suum, aure pertunãa seruitio subingatur, & seruire iubetur in sæculum: hoc est, vsque ad annum quinquagesimum. Et Moabite & Ammonite non ingrediuntur ecclesiam domini, vsq; ad quintam & decimam generationem, & vsque in sæculum: Quia omnis dura conditio, Iobilei soluebatur aduentu. Quidam dicunt eundem esse sensum in sæculis sæculorum, quem in sanctis sanctorum, in cælis cælorum, in operibus operum, in canticis canticorum, & quam habent differentiam cæli ad eos, quorum cæli sunt, & sancta quæ sanctorum comparatione sunt sanctiora, & opera quæ operum prælatione meliora sunt, & cantica quæ inter cantica vniuersa præcellunt: eandem habere & sæculum, quæ sæculorum collatione sunt sæcula. Præsens itaque sæculum ita edificerunt, vt dicant ex eo tempore illud esse numerandum, ex quo cælum & terra sunt condita, & currere vsque ad consummationem mundi, quo Christus iudicaturus est omnia. Reuocant quoq; vltra, & in priora promouent gradum, de præteritis & futuris sæculis disputantes, bona an mala fuerint seu futura sint, & in tam profundas incidit quæstiones, vt libros quoque & infinita volumina super hac disseratione condiderint. Quod autem prologus Pauli, amen, Hebræo sermone concluditur: *xx. transulerunt* *ἡναια*, id est, fiat: Aquila *πενήναιος*, verè siue fideliter. Quod etiam in euangelio à Saluatore semper assumitur, sua per amen verba firmante.

Matth. 6. d
Gen. 47. b
Ecc. 7. b
1 Ioan. 5. d
Eph. 2. d
Eph. 5. d

B a ¶ Miror quod sic tam cito transferimini ab eo qui vos vocauit in gratiam, & cæc. ¶ Verbum translationis in Genesi primum legitur: vbi Enoch translulit Deus, & non inueniebatur. Et in regnorum postea libris: quando Achab à cultu Dei ad idolorum venerationem translulit vxor sua Iezabel, vt faceret iuxta omnia quæ fecit Amorraeus, quem dididit dominus à facie filiorum Israël. Sed cum sit vtraque translatio: illa Dei est, hæc diaboli. Qui transfertur à Deo, non inuenitur ab inimicis suis: nec ei potest insidiator obtinere. Hoc quippe significare aestimo, & non inueniebatur. Qui verò transfertur à diabolo: in hoc transfertur quod videtur esse, sed non est. Sapientes quoque sæculi eos qui de dogmate transferuntur ad dogmata, translatos vocant: vt Dionysius ille, cuius fuit ante sententia, dolorem non esse malum: postquam oppressus calamitatibus, & dolore cruciatu, cepit affirmare quod dolor esset summum omnium malorum, ab his appellatus est transpositus siue translatus, quod scilicet à priori decreto recedens in contrarium recidisset. Miratur itaque Paulus: Primum quod translatus sit ab euangelij libertate in legalium operum seruitutem. Deinde quod tam cito translatus: quia non eiusdem reatus est transferri ab aliquo difficilius, & cito transferri: vt in martyrio non eadem pœna plectitur, qui absq; collatione & tormentis statim profiliuit ad negandum, & ille qui inter eculeos, fidiculas, ignisque distortus, compulsus est quod credebatur negare. Recens adhuc erat euangelij prædicatio, nõ grande tempus in medio, quo Galatas Apostolus ab idolis ad Christum traduxerat. Miratur itaque quo modo tam cito recesserint ab eo, ad cuius nomen dudum facti fuerant Christiani. Habet autem & locus ipse *ἑπιπέτορος*, quod ita suo ordine legi potest. Miror quod sic tam cito transferimini à Christo Iesu, qui vos vocauit in gratiam, dicens: *Non veni vocare iustos sed peccatores ad penitentiam.* Gratia quippe salui facti sumus, & non per legem. Translati autem, inquit, estis in aliud euangelium: quod non est aliud: quia omne quod falsum est non subistit, & quod veritati contrarium est, non est: vt illud: *Ne tradas domine sceptrum tuum his qui non sunt.* Et ea quæ non erant vocauit Deus: vt faceret esse quod non erat. Si autem hoc de his, qui in eundem credebant Deum, & eadem scripturas habebant, dicitur, quod translatus sint in aliud euangelium, quod non est euangelium: quid de Marcione & cæteris hæreticis, qui conditorem respuunt, & alterius Dei Christum simulant, æstimare debemus? Qui non in interpretatione legis & litteræ pugna vel spiritus labuntur & corruunt: sed de toto ecclesiæ iure discordant. Pulchrè autem ait: *Nisi sunt aliqui qui vos conturbant, & volunt conuertere euangelium Christi. Volunt, inquit, euangelium Christi mutare, conuertere, turbare: sed non valent. Quia huius naturæ est, vt non possit aliud esse quàm verum est. Omnis qui euangelium alio interpretatur spiritu & mente quàm scriptum est, credentes turbat, & conuertit euangelium CHRISTI: vt id quod in facie est, post tergum faciat, & ea quæ post tergum sunt, vertat in faciem. Si quis tantum litteram sequitur, posteriora ponit in faciem. Si quis Iudæorum interpretationibus acquiescit, post tergum mittit ea quæ ex natura sua in faciem constituta sunt. Nec non & illud congruè, quod translationis verbum Galatis coaptatum est. *ὑπαλάττω* enim translationem in nostra lingua sonat.*

2 Oiam
b c uas
Exod. 21. a
Dut. 3. a

vt faceret iuxta omnia quæ fecit Amorraeus, quem dididit dominus à facie filiorum Israël. Sed cum sit vtraque translatio: illa Dei est, hæc diaboli. Qui transfertur à Deo, non inuenitur ab inimicis suis: nec ei potest insidiator obtinere. Hoc quippe significare aestimo, & non inueniebatur. Qui verò transfertur à diabolo: in hoc transfertur quod videtur esse, sed non est. Sapientes quoque sæculi eos qui de dogmate transferuntur ad dogmata, translatos vocant: vt Dionysius ille, cuius fuit ante sententia, dolorem non esse malum: postquam oppressus calamitatibus, & dolore cruciatu, cepit affirmare quod dolor esset summum omnium malorum, ab his appellatus est transpositus siue translatus, quod scilicet à priori decreto recedens in contrarium recidisset. Miratur itaque Paulus: Primum quod translatus sit ab euangelij libertate in legalium operum seruitutem. Deinde quod tam cito translatus: quia non eiusdem reatus est transferri ab aliquo difficilius, & cito transferri: vt in martyrio non eadem pœna plectitur, qui absq; collatione & tormentis statim profiliuit ad negandum, & ille qui inter eculeos, fidiculas, ignisque distortus, compulsus est quod credebatur negare. Recens adhuc erat euangelij prædicatio, nõ grande tempus in medio, quo Galatas Apostolus ab idolis ad Christum traduxerat. Miratur itaque quo modo tam cito recesserint ab eo, ad cuius nomen dudum facti fuerant Christiani. Habet autem & locus ipse *ἑπιπέτορος*, quod ita suo ordine legi potest. Miror quod sic tam cito transferimini à Christo Iesu, qui vos vocauit in gratiam, dicens: *Non veni vocare iustos sed peccatores ad penitentiam.* Gratia quippe salui facti sumus, & non per legem. Translati autem, inquit, estis in aliud euangelium: quod non est aliud: quia omne quod falsum est non subistit, & quod veritati contrarium est, non est: vt illud: *Ne tradas domine sceptrum tuum his qui non sunt.* Et ea quæ non erant vocauit Deus: vt faceret esse quod non erat. Si autem hoc de his, qui in eundem credebant Deum, & eadem scripturas habebant, dicitur, quod translatus sint in aliud euangelium, quod non est euangelium: quid de Marcione & cæteris hæreticis, qui conditorem respuunt, & alterius Dei Christum simulant, æstimare debemus? Qui non in interpretatione legis & litteræ pugna vel spiritus labuntur & corruunt: sed de toto ecclesiæ iure discordant. Pulchrè autem ait: *Nisi sunt aliqui qui vos conturbant, & volunt conuertere euangelium Christi. Volunt, inquit, euangelium Christi mutare, conuertere, turbare: sed non valent. Quia huius naturæ est, vt non possit aliud esse quàm verum est. Omnis qui euangelium alio interpretatur spiritu & mente quàm scriptum est, credentes turbat, & conuertit euangelium CHRISTI: vt id quod in facie est, post tergum faciat, & ea quæ post tergum sunt, vertat in faciem. Si quis tantum litteram sequitur, posteriora ponit in faciem. Si quis Iudæorum interpretationibus acquiescit, post tergum mittit ea quæ ex natura sua in faciem constituta sunt. Nec non & illud congruè, quod translationis verbum Galatis coaptatum est. *ὑπαλάττω* enim translationem in nostra lingua sonat.*

lor esset summum omnium malorum, ab his appellatus est transpositus siue translatus, quod scilicet à priori decreto recedens in contrarium recidisset. Miratur itaque Paulus: Primum quod translatus sit ab euangelij libertate in legalium operum seruitutem. Deinde quod tam cito translatus: quia non eiusdem reatus est transferri ab aliquo difficilius, & cito transferri: vt in martyrio non eadem pœna plectitur, qui absq; collatione & tormentis statim profiliuit ad negandum, & ille qui inter eculeos, fidiculas, ignisque distortus, compulsus est quod credebatur negare. Recens adhuc erat euangelij prædicatio, nõ grande tempus in medio, quo Galatas Apostolus ab idolis ad Christum traduxerat. Miratur itaque quo modo tam cito recesserint ab eo, ad cuius nomen dudum facti fuerant Christiani. Habet autem & locus ipse *ἑπιπέτορος*, quod ita suo ordine legi potest. Miror quod sic tam cito transferimini à Christo Iesu, qui vos vocauit in gratiam, dicens: *Non veni vocare iustos sed peccatores ad penitentiam.* Gratia quippe salui facti sumus, & non per legem. Translati autem, inquit, estis in aliud euangelium: quod non est aliud: quia omne quod falsum est non subistit, & quod veritati contrarium est, non est: vt illud: *Ne tradas domine sceptrum tuum his qui non sunt.* Et ea quæ non erant vocauit Deus: vt faceret esse quod non erat. Si autem hoc de his, qui in eundem credebant Deum, & eadem scripturas habebant, dicitur, quod translatus sint in aliud euangelium, quod non est euangelium: quid de Marcione & cæteris hæreticis, qui conditorem respuunt, & alterius Dei Christum simulant, æstimare debemus? Qui non in interpretatione legis & litteræ pugna vel spiritus labuntur & corruunt: sed de toto ecclesiæ iure discordant. Pulchrè autem ait: *Nisi sunt aliqui qui vos conturbant, & volunt conuertere euangelium Christi. Volunt, inquit, euangelium Christi mutare, conuertere, turbare: sed non valent. Quia huius naturæ est, vt non possit aliud esse quàm verum est. Omnis qui euangelium alio interpretatur spiritu & mente quàm scriptum est, credentes turbat, & conuertit euangelium CHRISTI: vt id quod in facie est, post tergum faciat, & ea quæ post tergum sunt, vertat in faciem. Si quis tantum litteram sequitur, posteriora ponit in faciem. Si quis Iudæorum interpretationibus acquiescit, post tergum mittit ea quæ ex natura sua in faciem constituta sunt. Nec non & illud congruè, quod translationis verbum Galatis coaptatum est. *ὑπαλάττω* enim translationem in nostra lingua sonat.*

b ¶ Sed licet nos, aut angelus de celo euangelizet vobis, præter quàm quod euangelizauimus vobis, anathema sit, & cæc. ¶ Potest & hyperbolicè dictum accipi: non quo aut Apostolus aut angelus aliter potuerint prædicare quàm semel dixerant: sed etiam si hoc posset fieri, vt & apostoli & angeli mutarentur: tamen non esset ab eo, quod semel acceptum fuerat, recedendum: maxime cum ipse Apostolus in alio loco firmitatem fidei suæ ostendat, dicens: *Scio quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque presentia, neque futura, neque sortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque alia creatura poterit nos separare à dilectione Dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro. Veritatem dico, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea.* Hæc quippe dicta non sunt eius qui posuit à Christi fide & dilectione aliquando discedere. Qui autem nolunt *ὑπαλάττω* hoc dictum esse, sed verè: quod scilicet postint

CANON C
Luc. 5. f
D
Hebr. 14. c

Rom. 8. g
Rom. 9. a

HIERON
78

CANON E

1. Cor. 9. d
Iud. 6.

Psal. 101. d
Malac. 3. b
Esai. 14. c

10f. 6. c. 7. b
Num. 21. a

F

1. Cor. 5. b

1. Cor. 10. g

Phil. 2. e

1. Inf. eod. e

A. 8. a

possint & apostoli & angeli ad peiora conuerti: illud opponunt, quod & ipse Paulus scierit posse se labi, si legnis ageret, dicens: *Subjicio autem corpus meum, & in seruitutem redigo, ne alijs predicans ipse reprobus inueniar.* Angelos quoque esse mutabiles, qui non seruauerint principatum suum, sed relinquētes proprium domicilium, in iudicio magni diei, vinculis aeternis sub caligine referuntur. Dei solius naturam esse immutabilem: de quo scribitur: *Tu uero ipse es.* Et ipse de se: *Ego Deus uester, & non mutor.* Cecidisse luciferum qui mane orientatur, & eū qui mittebat quondam ad omnes gentes, in terra esse contritum, Eleganter in hoc loco uir doctissimus Tertullianus aduersus Apellem & eius virginem Philumenem, quam angelus quidam diabolici spiritus & peruersus impleuerat, hunc esse scribit angelum, cui multo antequam Apelles nasceretur, spiritus sancti uaticinio sit anathema per apostolum prophetatum. Porro *ab ipse* uerbum proprie Iudaeorum est, & positum tam in Iesu Naue, quam in Numeris: quando omnia quae erant in Hiericho & Madianitarum, detestationi & anathemati habenda Dominus imperauit. Interrogemus eos, qui Christum & Apostolum Paulum, boni Dei & usque ad illud tempus ignorati, vel filium asserunt esse uel seruum, qui maledicere nesciat, nec nouerit aliquem condemnare: quo modo nunc Apostolus eius uerbo, Iudaeorum, id est, creatoris utatur, & perire uel angelum uel apostolum uelit, cum ipse non soleat uicisci. Quod autem addidit, sicut praediximus, & nunc iterum dico, ostendit se & in principio hoc ipsum cauente denunciasse anathema eis, qui aliter praedicaturi erant, & nunc postquam praedicatum est, id anathema decernere quod ante praedixerat. Propterea autem & sibi, quem aliud in Iudaea facere, aliud docere in gentibus criminabantur, & angelo, quem maiorem etiam praecessoribus suis apostolis esse constabat, anathema denunciatiuit. Ut non magna Petri & Ioannis putaretur auctoritas: cum nec sibi liceret qui eos ante docuerat, nec angelo aliter praedicare, quam semel didicerant: Se itaque & angelum nominatim posuit: alios uero absque nomine. Si quis, inquit, uobis euangelizauerit, ut in generali uocabulo, nec praecessoribus faceret iniuriam, & tamen nomina eorum latenter ostenderet.

a ¶ *Modo enim hominibus suadeo an Deo: aut quero hominibus placere, &c.* Non putemus ab Apostolo nos doceri, ut exemplo suo hominum iudicia contemnamus, qui in alio loco dixerit: *Scientes ergo timorem domini, hominibus suademus: Deo autem manifesti sumus, & illud: Sine offensione estote Iudaeis & gentibus & ecclesia Dei: sicut & ego omnibus per omnia placeo, non quaerens quod mihi uilae sit, sed quod multis, ut saluentur.* Sed si fieri potest, ut pariter Deo & hominibus placeamus, placendum est & hominibus. Sin autem aliter non placeamus hominibus, nisi Deo displiceamus: Deo magis quam hominibus placere debemus. Alioquin & ipse intert, cur omnibus per omnia placeat: *Non quaerens, inquit, quod mihi uilae sit: sed quod multis, ut saluentur.* Qui autem ex ea charitate, quae non quaerit quae sua sunt, sed quae aliena, placet omnibus ut saluentur: utique Deo primum placet, cui salus hominum cura est. Habet autem & uerbum quod hic specialiter additum est, modo: uel placendum esse pro tempore hominibus uel displicendum: ut qui modo non placet propter euangelij ueritatem, placuerit quondam ob salutem plurimorum. Placuerat Paulus aliquando Iudaeis, cum aemulator existens patrum traditionum, sine querela ante in lege uersatus est, & tantum habuit in maiorum ceremonijs ardoris & fidei, ut in Stephani nece particeps fuerit, & Damascum perrexit ad eos, qui a lege descuerant uinciendos. Sed postquam in uas electionis de persecutore translatus est, & cepit praedicare fidem, quam quondam expugnauerat, cepit pariter displicere Iudaeis, quibus ante placuerat. Hoc est ergo quod ait. Numquid quero Iudaeis placere, quibus displicendo, Deo placui? Si enim illis placerem, adhuc

Christi seruus non essem. Aflererem quippe legem, & euangelij gratiam destruerem. Nunc autem propterea, ne in simulationem quidem obseruanda legis adducor: quia non quero & Deo placere pariter & Iudaeis: quibus quicumque placet, Deo displicet. Ipsum quoque uerbum, suadere, de humano usu sumptum est: cum quis id quod ipse habet & semel imbibit, etiam ceteris conatur inferere, & in plurimis scripturarum locis legitur, ex quibus illud est: *Suasio non est ex eo qui uocauit uos.* Necnon & in Actibus apostolorum: Venerunt ergo ad eum Iudaei in hospitium multi: quibus exponebat contestans eis regnum dei, suadensque eis de Iesu, ex lege Moysi & prophetis usque ad uesperum. Hoc autem totum ideo: quia disseminatum de eo fuerat, occulte illum custodire legem, & Hierosolymis cum his qui Iudaizabant, consortium miscuisse.

b ¶ *Notum enim uobis facio fratres euangelium, quod euangelizatum est me: quia non est secundum hominem, &c.* Ex hoc loco Ebionis & Fotini dogma conteritur: quod deus sit Christus, & non tantum homo. Si enim euangelium Pauli non est secundum hominem, neque ab homine acceptum illud, aut didicit: sed per reuelationem Iesu Christi: non est utique homo Iesus Christus, qui Paulo euangelium reuelauit. Quod si non est homo, consequenter Deus est. Non quo hominem neque assumptum: sed quo tantum hominem renuamus. Quae ritur, utrum totius orbis ecclesiae Dei acceperint euangelium, an hominis? Quotus enim quisque nostrum per reuelationem CHRISTI didicit: & non homine predicante cognouit? Ad quod respondebimus: Eos qui possunt dicere, *An experimentum eius queritis, qui in me loquitur Christus.* Et uiuo autem iam non ego, uiuit autem in me Christus: non tam ipsos docere quam in ipsis Deum, qui ad sanctos loquitur: *Ego dixi deus estis, & filij excelsi omnes,* & statim de peccatoribus: *Vos autem ut homines moriemini, & tanquam unus de principibus cadetis.* Cuius igitur Paulus loquitur & Petrus, qui non moriuntur ut homines, neque ut unus de principibus corrumpunt: Deos eos esse manifestum est. Qui autem dii sunt, tradunt Dei euangelium, & non hominis. Marcion & Basilides, & caetera haereticorum pestes, non habent Dei euangelium: quia non habent spiritum sanctum, sine quo humanum fit euangelium quod docetur. Nec putemus in uerbis scripturarum esse euangelium, sed in sensu. Non in superficie, sed in medulla. Non in sermonem folijs, sed in radice rationis. Dicitur in propheta de Deo: *Sermo eius boni sunt cum eo.* Tunc scriptura uilis est audientibus, cum absque CHRISTO non dicitur: cum absque patre non profertur: cum sine spiritu non eam insinuat ille qui praedicat. Alioquin & diabolus, qui loquitur de scripturis, & omnes haereses, secundum Ezechielem, inde sibi consuunt ceruicalia, quae ponant sub cubito uniuersae aetatis. *Ego quoque ipse qui loquor: si Christum in me habeo, non habeo euangelium hominis: si autem peccator sum, dicitur mihi: Peccator dixit Deus: quare tu enarras iustitias meas, & assumis in labijs tuis testamentum meum? Tu autem odisti disciplinam, & proiecisti uerba mea post te,* & caetera quae sequuntur. Grande periculum est in ecclesia loqui, ne forte interpretatione peruersa de euangelio Christi, hominis fiat euangelium: aut quod peius est, diaboli. Inter accipere autem & discere hoc interest: quod accipit euangelium cui primum insinuat, & ad fidem eius adducitur, ut credat uera esse quae scripta sunt. Discit autem eis, qui ea quae in illo per enigmata & parabolas figurata sunt, explanata & diserta cognoscit, & cognoscit non homine reuelante, sed Christo: qui reuelauit Paulo, aut Paulo in quo loquitur Christus. Verbum quoque ipsum *in me loquitur deus*, id est, reuelationis, proprie scripturarum est, & a nullo sapientium saeculi apud Graecos usurpatum. Unde mihi uidentur quemadmodum in alijs uerbis, quae de Hebraeo in Graecum LXX. interpretes translulerunt: ita & in hoc magno opere esse conatos, ut proprietatem peregrini sermonis exprimerent, noua

nouis

G
1. Inf. 5. b
A. 23. f
1. Cor. 13. a
Inf. 2. d
H
Psal. 5. b
1. q. 1. Mor. 1. c.
Mich. 2. b
E. 4. 13. c
Psal. 49. c

C

nonis rebus verba fingentes: & sonare, cum quid rectum & velatum, ablato desuper operimento ostenditur, & profertur in lucem. Hoc ut manifestius fiat, accipite exemplum. Moyses cum Deo reuelata & aperta facie loquebatur, id est abique velamine: ad populum autem loquens, quia vultum eius atendere non valebant, velamen ponebat in facie. Ante arcam quoque testamenti velum oppansum erat: quod cum fuisset reductum, ea quae ante abscondita fuerant prodabantur, & ut ipso verbo utar, reuelabantur. Si itaque hi qui disertos saeculi legere consueverunt, ceperint nobis de nouitate & vilitate sermonis illudere: mittamus eos ad Ciceronis libros, qui de quaestionibus philosophiae praenotantur, & videant, quanta ibi necessitate compellus sit, tanta verborum portenta proferre, quae nunquam Latini hominis auris audiuit, & hoc cum de Graeco, quae lingua vicina est, transferret in nostram: Quid patiuntur illi qui de Hebraeis difficultatibus proprietates exprimerent conantur, & tamen multo pauciora sunt in tantis voluminibus scripturarum, quae nouitatem sonent, quam ea quae ille in paruo opere congescit. Potest autem, sicut in principio diximus, cum exponeremus: Paulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem: ita & in praesenti loco oblique in Petrum accipi, & in ceteros praecessores eius, quod nullius pro lege auctoritate moueatur, qui Christum solum euangelij habeat praecceptorem. Porro reuelationem illam significat, cum Damascum vadens, in itinere Christi vocem meruit audire, & caecatis oculis, verum mundi lumen intuitus est.

Exod. 33. b
34. g

Nam. 4. a

scientiam. Vsq; hodie autem qui Iudaico sensu scripturas intelligunt, persequuntur ecclesiam Christi, & populantur illam: non studio legis Dei, sed traditionibus hominum deprauati.

b ¶ Cum autem placuit ei qui me segregauit de vtero matris mee, & car.] Non solum in hoc loco, sed ad Romanos Paulus segregatum in euangelium dei esse se scribit: Et Hieremias, antequam formaretur in vtero, & conciperetur in vulua matris suae, notus Deo sanctificatusque perhibetur: Et ex iusti, siue ut quidam putant, ex Saluatoris persona dicitur: In te proieci sum ex vulua: ex vtero matris

Rom. 1. a

Hier. 1. b

Psal. 21. b

Psal. 50. a

Psal. 57. a

Mal. 1. a

mea Deus meus est tu. E contra de peccatoribus Dauid canit: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis concepit me mater mea. Et in alio loco: Ab alienati sunt peccatores a vulua. Et in vtramque patrem, antequam paruuli nascerentur, Deus Iacob dilexit: Esau autem odio habuit. Inueniunt locum haereticis, qui diuersas naturas esse praetendunt, spiritualem videlicet & animalem, & zoiu: & aliam saluati, aliam perire, aliam inter vtramque consistere: quod nunquam aut iustus eligeretur, antequam aliquid boni faceret: aut peccator odiretur ante delictum, nisi esset pereuntium & saluandorum natura diuersa. Ad quod potest simpliciter responderi, hoc ex Dei praesentia euenire: ut quem scit iustum futurum, prius diligit quam oriatur ex vtero: & quem peccatorem, oderit antequam peccet: Non quo & in amore & in odio iniquitas Dei sit: sed quo non aliter eos habere debeat, quos scit vel peccatores futuros esse vel iustos: Nos ut homines tantum de praesentibus iudicare: illum cui futura iam facta sunt, de fine rerum, non de exordijs ferre sententiam. Et haec quidem simplicius dicta sunt, & abique altiori discretione possunt vtrumque placere lectori. Ceterum, qui iniustum Deum nituntur asserere: post illud, quod dudum posuimus, Ab alienati sunt peccatores a vulua: inferunt etiam cetera quae sequuntur: Errauerunt ab vtero locuti sunt falsa. Et dicant, quo modo statim ab vtero errauerunt peccatores & falsa locuti sunt, qui nec sermonem potuerunt habere nec sensum? Aut quae est ista iustitia praesentiae Dei, alium amare & custodire priusquam nascatur: alium detestari? Et causas huius rei ad priorem vitam referunt, quod vnusquisque pro merito suo, a primo statim ortu bonis aut malis angelis assignetur. Totumque illum locum de Iacob & Esau, cuius nunc fecimus mentionem, ita ad Romanos scriptum ventilant, ut non abique sudore & Chryssipi eis possit helleboro responderi. Non est autem ipsum, reuelaret filium suum in me, quod si diceret, reuelaret filium suum mihi. Cui enim quid reuelatur, huic illud potest reuelari, quod ante in eo non erat. In quo vero reuelatur: illud reuelatur quod prius fuit in eo, & postea reuelatum est. Simile est illud in euangelio: Medius in vobis stat, quem vos nescitis. Et alibi: Erat lux vera quae illuminat omnem hominem venientem in mundum. Ex quo perspicuum sit natura omnibus dei inesse notitiam, nec quemquam sine Christo nasci, & non habere semina in se sapientiae & iustitiae, reliquarumque virtutum. Vnde multi absque fide & euangelio Christi, vel sapienter faciunt aliqua vel sancte: ut parentibus obsequantur, ut inopi manum porrigant, non opprimant vicinos, non aliena diripiant: magisque iudicio Dei obnoxij fiant, quod habentes in se principia virtutum & Dei semina, non credunt in eo, sine quo esse non possunt. Potest & aliter accipi in Paulo Dei filius reuelatus, quod praedicante illo agnitus sit gentibus, quem antea nesciebat.

D

Rom. 9. a

Ioan. 1. d

1. Cor. 15. f

a ¶ Audistis enim conuersationem meam aliquando in Iudaismo: quoniam supra modum persequebar ecclesiam Dei, &c.] Plurimum prodest Galatis ista narratio, quo modo Paulus vastator quondam ecclesiae, & Iudaismi acerrimus defensor, ad Christi fidem repente conuersus sit. Et hoc eo tempore, quo crucifixus primum annuntiabatur in mundo: quo nouum dogma & a gentibus & a Iudaeis totius orbis finibus pellebatur. Dicere enim poterant: Si ille, qui a parua aetate Pharisaeorum institutus est disciplinis: qui omnes coetaneos suos in Iudaica traditione superabat, nunc defendit ecclesiam, quam quondam validissime persequebatur; & magis CHRISTI gratiam & nouitatem vult habere cum inuidia omnium, quam veritatem legis cum laude multorum: quid nos facere oportet, qui ex gentilitate esse cepimus Christiani? Pulchre vero adiunxit: supra modum persequebar ecclesiam Dei: ut hinc quoque admiratio nasceretur, quod non vnusquisque de his qui leniter persequebantur ecclesiam: sed ille, qui ceteros in persecutione vincebat, conuersus ad fidem sit. Et prudenter, dum aliud narrat, interserit non tam Dei se seruasse legi quam paternis, id est, pharisaeorum traditionibus: qui docent doctrinas & mandata hominum, & reijciunt legem dei, ut statuunt traditiones suas. Quam pulchra autem obseruatio pondusque verborum. Audistis, inquit, conuersationem meam aliquando in Iudaismo: conuersationem, non gratiam: aliquando, non modo: in Iudaismo, non in lege Dei: Quoniam supra modum persequebar ecclesiam Dei, & deuastabam illam. Non persequebatur ut ceteri, sed supra modum. Nec sufficebat quamuis vehemens persecutio: sed quasi quidam grassator, ecclesiam & praedo vastabat. Nec ait, ecclesiam CHRISTI, ut tunc putabat, quem ducebat contemptui, quem persequebatur, sed ut nunc credit, ecclesiam Dei: vel ipsum Christum Deum esse significans: vel eiusdem Dei esse ecclesiam, qui quondam legis dator fuit. Et proficiebam, inquit, in Iudaismo supra multos coetaneos meos in genere meo: abundantius amulator existens paternarum mearum traditionum. Rursum profectum non legis Dei, sed Iudaismi vocat. Nec super omnes, sed super plurimos: nec super senes, sed super coetaneos: ut & studium suum referret in lege, & iactantiam declinaret. Paternas autem traditiones, non dominimandata commemorans, & se pharisaeum ex pharisaeis indicauit, & habuisse quidem zelum Dei, sed non secundum

non

HIERON
VI 78

CANON E

non possunt. Si spirituales Apostoli, caro & sanguis sunt, quid de *gen. 6.* *Sec. 70.* *Gen. 6.* *Sec. 70.* *Matt. 16. b.* arbitramur? Non contulit planè Paulus post reuelationem Christi cum carne & sanguine: quia noluit margaritas projicere ante porcos: nec dare sanctum canibus. Vide quid de peccatoribus scriptum sit: *Non permanebit*

spiritus meus in hominibus istis, quia carnes sunt. Cum talibus qui caro & sanguis erant, quæ Petro quoque non reuelauerunt filium Dei, non contulit Euangelium; quod ei fuerat reuelatum: sed paulatim eos de carne & sanguine vertit in spiritum; & tunc demum eis occulta Euangelij sacramenta commisit. Dicat quispiam: Si statim non contulit cum carne

& sanguine Euangelium: tamen subintelligitur quod postmodum cum sanguine & carne cõtulit, & sensus hic, quo Apostoli excusantur, ne caro & sanguis sint, stare non poterit: dum nihilominus qui in principio cum carne & sanguine non contulit, postmodum, vt dixi, cum sanguine & carne contulit. Quæ propositio nos coartat vt sic distinguam est, ne statim siue continuo, cum carne iungamus & sanguine: sed cum superioribus hærerè faciamus, & legatur: Cum autem placuit ei qui me segregauit de vtero matris meæ: Ac deinde: Vt reuelaret filium suum in me: Et ad extremum: Et euangelizarem illum in gentibus continuo, vt à proprio incipiat exordio: *Non contuli cum carne & sanguine,* magis que arbitrandum est sic stare sensum: quia qui statim missus sit post reuelationem Christi, Euangelium gentibus annunciare nõ steterit: nec moris quibusdam tempus præduxerit eundo ad Apostolos, & reuelationem domini cum hominibus confertendo: sed abiicit in Arabiam, & rursus reuersus Damascum, post tres annos Euangelium prædicauerit: & tunc demum Hierosolymam veniens, Petrum, Ioannem, & Iacobum viderit:

F

b. ¶ Neq; veni Hierosolymam ad antecessores meos Apostolos.] Sive Apostolis dixerat, non contuli cum carne & sanguine: quid necesse fuerat id ipsum iterare dicentem: Neq; veni Hierosolymam ad antecessores meos apostolos: Is itaque sensus tenendus, quem supra exposuimus.

AA. 9. a.

c. ¶ Sed abij in Arabiam, & iterum reuersus sum Damascum.] Non sibi videtur historię ordo concinere: referente Luca in Actibus apostolorum: quod cum Paulus post fidem CHRISTI per dies multos euangelium Damasci loqueretur audenter: facta fuerint ei insidiæ, & in porta per murum nocte dimissus sit, & venerit Hierosolymam tentans se iungere discipulis. A quibus cum vitaretur & timerent ad eum accedere, à Barnaba ad apostolos illum esse perductum, & ibi intrasse quo modo dominum viderit in itinere, & Damasci fiducialiter egerit in nomine domini Iesu. Erat, inquit, cum illis, intrans & exiens in Hierusalem, fiducialiter agens in nomine domini. Loquebatur quoque & disputabat cum Grecis: illi autem quarebant occidere eum. Quod cum cognouissent fratres, deduxerunt eum Casaream, & dimiserunt Tharsum. Hic autem dicit se primum esse in Arabiam, & iterum reuersum Damascum: post triennium venisse Hierosolymam, & vidisse Petrum, & cum eo mansisse diebus quindecim, nec præter Iacobum fratrem domini alterum conuenisse. Quæ vt vera credantur (dubia quippe videri absentibus poterant) sub testatione confirmat dicens: Quæ autem dico vobis: ecce coram Deo, quia non mentior. Possumus igitur æstimare isse quidem Paulum secundum Lucæ historiam Hierosolymam, non quasi ad antecessores apostolos, vt aliquid ab illis disceret: sed vt persecutionis impetum declinaret: qui sibi Damasci propter euangelium Christi fuerat concitatus: & sic venisse Hierosolymam, quasi ad quamcumque aliam ciuitatem. Inde eum statim propter insidiâs recessisse, & venisse Arabiam siue Damascum: atque inde post triennium ad videndum Petrum Hierosolymam reuertisse. Vel certè ita. Statim vt baptizatus sit, & accepto cibo confortatus, fuisse eum cum discipulis qui erant Damasci per dies aliquot, & stupefactis cunctis in synagogis Iudeorum, prædicasse continuo quod eius esset filius Dei, & tunc esse in Arabiam, & de Arabia

Damascum reuertisse, & ibi fecisse triennium: quos dies multos scriptura testatur, dicens: *Cum impleverentur autem dies multi, consilium fecerunt Iudei, vt eum interficerent.* Notæ autem factæ sunt Saulo insidiæ eorum, & custodiebant portas die ac nocte, vt eum interficerent. Accipientes ergo discipulus nocte, per murum dimiserunt eum, submittentes in porta. Cum autem venisset Hierusalem, tentabat iungere se discipulis. Lucam verò iccirco de Arabia præterisse, quia forsitan nihil dignum apostolatu in Arabia perpetrarat, & ea potius compendiosa narratione dixisse, quæ digna Christi euangelio videbantur. Nec hoc festiuitatē apostoli deputandum, si

G AA. 9. d

frustra in Arabia fuerit: sed quo aliqua dispensatio & Dei præceptum fuerit vt taceret. Nam & postea legitimus Paulum cum Sila egressum, prohiberetur esse à Spiritu sancto verbum in Asia loqui. Aliter: *Sed abij in Arabiam, & iterum reuersus sum Damascum.* Quid mihi prodest ista relatio, si legam quod Paulus post reuelationem CHRISTI statim ierit in Arabiam, & de Arabia statim Damascum fuerit reuersus: nec sciam quid ibi gesserit, quidve utilitatis habuerit itus ac reditus: Dat mihi occasionem altioris intelligentiæ, in hac eadem epistola ipse apostolus cum de Abraham, Agar, & Sara disputans: Quæ quidem sunt, inquit, per Allegoriam dicta. Hæc enim sunt duo testamenta: vnum quidem à monte Sina in seruitute generans, quæ est Agar. Sina enim mons est in Arabia, qui iunctus est ei, quæ nunc est Hierusalem. Et docet vetus testamentum, hoc est, ancillæ filium, in Arabia (quæ interpretatur humilis & occidua) constitutum, Statim itaque vt creditur Paulus, ad legem, ad prophetas, ad veteris testamenti iam in occiduo positi sacramenta conuersus, quasi in eis Christum, quem iustus fuerat in gentibus prædicare, & reperto illo, non est ibi diutius commoratus, sed reuersus est Damascum: hoc est, ad sanguinem & ad passionem Christi, & inde propheticæ lectione firmatus pergit Hierosolymam, locum visionis & pacis: non tam disciturus aliquid ab apostolis, quam cum eis euangelium quod docuerat collaturus.

AA. 10. a

d. ¶ Deinde post annos tres, veni Hierosolymam videre Petrum.] Non vt oculos, genas, vultumq; eius aspiceret, vtrum macilentus, an pinguis: ad unco naso esset, an recto: & vtrum frontem vestiret coma: an (vt Clemens in Peridōis eius refert) caluciem haberet in capite. Nec puto apostolicæ fuisse grauitatis, vt post tantam triennij preparationem, aliquid humanum in Petro voluerit aspiceret. Sed his oculis aspexit eum, quibus & modo in epistolis suis videret. His oculis Paulus vidit Cephan, quibus nunc à prudentibus quibusque Paulus ipse conspicitur. Quod si cui non videtur, cum superiori sensu iungit hæc omnia: quod nihil sibi apostoli contulerint. Nam & quod iustus sit ire Hierosolymam, ad hoc isse, vt videret Apostolum non discendi studio, qui & ipse eundem prædicationis haberet auctorem, sed honori prioris apostolo deferendi.

AA. 11. a

e. ¶ Et mansi apud eum diebus quindecim.] Non grandi indiguit magisterio, qui tanto se ad videndum Petrum tempore præparauit. Et licet quibusdam superfluum videatur, numeros quoque qui in scripturis sanctis sunt obseruare: tamen non ab re arbitror quindecim dies, quibus apud Petrum Paulus habitauit, plenam significare scientiam, consummatamque doctrinam. Siquidem quindecim sunt carmina in psalterio, & quindecim gradus per quos ad canendum Deo, & in atrijs eius consistendum iustus ascendit. Ezechias quoque quindecim annorum spacio sibi ad vitam dato, signū accipere meretur in gradibus: & Solennitates Dei à quinto decimo die incipiunt. Nec notū (quia duplicem intelligentiam sequimur) propterea quindecim ponit dies: vt ostendat nõ fuisse grande tempus, quo potuerit aliquid à Petro discere: vt ad illum sensum, à quo cepit, cum cetera referantur, se non ab homine doctum esse, sed à Deo.

AA. 12. a

f. ¶ Alium autem apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum

b

A bum fratrem Domini.] Memini me dum Romæ esse, impul-
su fratrum librum de sancta Mariæ virginitate edidisse per-
petua. In quo mihi necesse fuit de his qui fratres Domini
dicti sunt, diutius disputare. Vnde quæcumque sunt
illa, quæ scripsimus, his contenti esse debemus. Nunc

excelsa atque sublimis. Et inde transit ad Ciliciam, quam in
fide Christi cupiebat assumere, euangelizans ei vocationem
penitentia, Cilicia quippe interpretatur assumptio, siue vo-
catio lamentabilis.

C ¶ Eram autem ignotus facie ecclesijs Iudææ.] Ecclesiæ quæ e-
rant in Iudæa, Paulum tantum
rumore cognouerant: ex qui-
bus plerique eum magis perfe-
cutorem, quam Apostolum vi-
derant. Syria verò & partes Ci-
licia, Arabia & Damascus, ex
vultu quoque eum forsitan no-
uerant: quia doctor gentium
euangelium Christi non Iudæis,
sed gentium prædicabat. Totum
autem quod ait, illud est: vt doceat se num-
quam de persecutore apud eos
ipso, quos prius persecutus
fuerat, potuisse existere glo-
riosum: nisi prædicatio eius,
eorum quoque qui ante eum
male nouerant, esset iudicio
comprobata. Et ad propo-
situm occultè redit: tam breue
tempus se in Iudæa fuisse con-
firmans, vt etiam vultu cre-
dentibus esset ignotus. Ex quo
ostendit, non Petrum, non Iacobum,
non Ioannem se habuisse doctores,
sed Christum, qui iibi Euangelium
reuelasset. Simul autem notandum,
quòd supra dicatur ecclesiam expugnasse,
hic fidem: ibi homines, hic rem,
vt nunc opportunus inferretur:
Euangelizat fidem, quam aliquando
expugnabat, De ecclesia enim si-
militer sonare non poterant.

minem, nisi Iacobum fratrem Domini. Quæ
autem scribo vobis: ecce coram Deo, quia non
mentior. Deinde veni in partes Syriæ & Ciliciæ.
Eram autem ignotus facie ecclesijs Iudææ, quæ
erant in Christo Iesu. Tantum autem auditum
habebat: quoniã qui persequeretur nos aliquan-
do, nunc euangelizat fidem, quam quondam ex-
pugnabat: & in me glorificabant Deum.

CAPVT II.

D Einde post annos quattuordecim rur-
sum ascendi Hierosolymam cum Barnaba,
assumpto & Tito. Ascendi autem secun-
dum reuelationem, & contuli cum eis Euan-
gelium quod prædico in gentibus, seorsum au-
tem his qui videbantur, ne fortè in vacu-
um cur-
rerem,

dentibus esset ignotus. Ex quo ostendit, non Petrum, non Iacobum, non Ioannem se habuisse doctores, sed Christum, qui iibi Euangelium reuelasset. Simul autem notandum, quòd supra dicatur ecclesiam expugnasse, hic fidem: ibi homines, hic rem, vt nunc opportunus inferretur: Euangelizat fidem, quam aliquando expugnabat, De ecclesia enim similiter sonare non poterant.

CAPVT II.

D Einde post annos quattuordecim, &c.] & contuli cum eis eu-
angelium quod prædico in gentibus, &c.] Id quod supra La-
tinus interpres, acquiriui autem dixerat in eo loco vbi scrip-
tum est: Continuo non acquieui carni & sanguini: in præsen-
ti loco, contuli, magis quam acquieui, interpretatus est. Et
vt verius dicam, sermo Græcus ἀπέστην, aliud quiddam quam
apud nos intelligitur: cum scilicet ea quæ nouimus, con-
ferimus cum amico, & quasi in sinum eius & conscien-
tiam reponimus: vt pari consilio vel probanda sint, vel im-
probanda quæ nouimus. Ascendit igitur post quattuorde-
cim annos Hierosolymam: & qui prius tantum ad viden-
dum perrexit Petrum, & diebus quindecim manserat
apud eum: nunc se dicit ideo perrexisse, vt conferret cum
Apostolis Euangelium, assumpto Barnaba circumciso, &
Tito ex gentibus habente præputium: vt sub ore duo-
rum & trium testium, staret omne verbum. Aliud est au-
tem conferre, aliud discere. Inter conferentes æqualitas
est, inter docentem & discipulum, minor est ille qui discit.
In principio fidei in transitu Apostolos videt. Post annos
(vt ipse ait) decem & septem, plenè cum eis loquitur, & se
humiliat, & ne fortè in vacuum aut curreret, aut cucurrisset,
inquiri. duplicem ob causam, quo & humilitas ostenderetur
Pauli, qui doctor in toto orbe iam gentium, ad præcessores
Apostolos cucurrisset, & Galatæ discerent non reprobasse
Euangelium eius, eos quoque qui in Iudæa ecclesijs præsidebant.
Simul autem & illud docet, quòd pro Christi fide & Euangelij
libertate, ad eos ipsos qui de eo plura cognouerant, quòd legem
infringeret, Moysen destrueret, circumcisionem penitus auferret,
ausus sit dicere Titum hominem incircumcisum. Et inter tantam multitudinem
Iudæorum & inimicos suos (qui quasi ob zelum legis sanguinem
eius haurire cupiebant) nec ipse, nec Titus aliquo sint terrore
superati necessitati cedere. Quæ potuit habere veniam, vel pro
loco, vel pro auctoritate maiorum, vel pro numero ecclesiarum,
quæ de Iudæis in Christo credebant: vel pro tempore, ne tantam
simul inuidiam sustinerent. Quiddam post quattuordecim annos
eum Hierosolymam ascendisse tunc dicunt, quando in Actibus

Joan. 20. d.
Psal. 27. c.
Hebr. 3. a.
1. Cor. 15. a.
Phil. 2. d.
1. Cor. 8. d.
Act. 12. a.
Psal. 33. c.
Hieronym. Tom. 6.
Aposto-

HIERON
VI. 7. 8.

E
Añ. 11.

Apostolorum de questionibus obseruanda, vel prætermittenda legis inter credentes Antiochiæ orta dissensio est, & placuit ire Hierosolimam, & sententiam maiorum præstolari, quando ipse quoque Paulus & Barnabas missi sunt, & hoc esse quod in codicibus legatur Latinis, quibus ad ho-

erem, aut cucurrissent. Sed neq; Titus, qui mecum erat, cum esset ex gentibus, compulsus est circumcidi. Propter subintroductos autem falsos fratres, qui subintroierunt explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo Iesu, ut nos in seruitutem redigerent, quibus neque ad horam cessimus subiectioni, ut veritas euangelij permaneat apud vos. Ab his autem qui videbantur esse aliquid, quales aliquando fuerint, nihil me interest: Deus personam hominis non accipit. Mihi enim qui videbantur, nihil contulerunt. Sed contra cum vidissent quod creditum est mihi euangelium præputij, sicut Petro circumcisionis.

Contuli cum eis Euangelium, quod prædico in gentibus, seorsum autem his qui videbantur, ne forte in vacuum currerem vel cucurrissem, & sic intelligi: ut absconditæ cum Apostolis gratiam euangelicæ libertatis, & legis abolitæ vetustatem contulerit propter multitudinem credentium Iudæorum, qui necdum poterant Christum ad impletionem & finem legis audire, qui & absente Paulo Hierosolimam iactauerant, frustra eum currere aut cucurrisse, qui putaret legem veterem non sequendam. Non quod Paulus timuerit, ne per decem & septem annos falsum in gentibus Euangelium prædicasset, sed ut ostenderet præcessoribus suis, non se in vacuum currere aut cucurrisse, sicut putauerant ignorantes.

F
Añ. 23. C
21.

a ¶ Sed neque Titus qui mecum erat, cum esset ex gentibus, compulsus est circumcidi, &c.] Si Titus cum esset ex gentibus, nullo potuit terrore compelli, ut circumcideretur Hierosolymis, in Iudæorum Metropoli ciuitate, in qua tanta Paulus blasphemiam in Moyse flagrabat inuidia, ut postea pena à Iudæis interfectus sit, quando à tribuno liberatur, & Romam victus, ad Cæsarem mittitur, quomodo quidam putant legendum esse, quibus ad horam cessimus subiectioni, ut veritas Euangelij permaneat apud vos? & intelligendum quod Titus ipse, qui compelli ante non potuit ad circumcicionem, rursum circumciscus sit, atque subiectus? Aut quæ est ista veritas Euangelij, hypocriti credere Iudæorum, & ea quæ prius scybalis æstimaueris, & quasi damna contempseris, obseruare, & esse aliquid æstimare, cum nihil sint? Sed & ipsius epistolæ sensui, valde repugnat, Galatas ad circumcicionem reuocare. Hoc toto sermonis sui textu agit, ut doceat se Hebræum ex Hebræis, omnia quondam legis opera seruantem, circumciscum octaua die secundum legem pharisæorum: nihilominus tamen ob Christi gratiam vniuersa contemnere. Nam cum esset Hierosolimam, & falsi fratres qui ex circumcicione crediderant, eum vellent impellere, ut circumcideret Titum, nec Titum, nec se cessisse violentiæ, quo minus custodirent Euangelij veritatem. Quod si dicit se necessitate superatum ut circumcideret Titum, quomodo Galatas reuocat à circumcicione, à qua nec Titum, qui secum fuerat ex gentibus, Hierosolymis potuit excusare? Itaque antiuxta Græcos codices est legendum: quibus neque ad horam cessimus subiectioni, ut consequenter possit intelligi: ut veritas Euangelij permaneat apud vos. Aut si Latini exemplis alicui fides placet, secundum superiorem sensum accipere debemus: ut ad horam cessio non circumciscendi Titus, sed eundi Hierosolimam fuerit. Quo scilicet iccirco subiectioni cesserint Paulus & Barnabas eundi Hierosolimam, seditione ob legem Antiochiæ concitata: ut per epistolam Apostolorum, sua sententia firmaretur, & maneret apud Galatas Euangelij veritas, quæ non esset in littera, sed in spiritu: non in carnali sensu, sed in intelligentia spirituali: nec in manifesto Iudaismo, sed in occulto. Sciendum verò quod, autem, coniunctio quæ in præsentis loco ponitur: Propter subintroductos autem falsos fratres, superflua sit, & si legatur, non habet quod ei re-

Añ. 15.

spondeat, illamque concludat, sed esse ordinem lectio- nis & sensus: Sed neque Titus qui mecum erat, cum esset ex gentibus, compulsus est circumcidi. Statimque subiungat quæ causa fuerit, ut ad circumcicionem impelleretur inuitus: Propter subintroductos, inquit, falsos fratres, qui subintroierunt ex-

plorare libertatem nostram, quam habemus in Christo Iesu, ut nos in seruitutem redigerent. Qui cum minis terrent, & multitudi- ne vellent nos à libertate Christi in legis traducere seruitutem, ne ad tempus quidem eis cessimus, ut circumcideremus Titum: maximè cum & aliqua ob ecclesiasticam pacem potuerit nos necessitas excusare, & hoc totum fecimus, ut vobis nulla fuerit occasio ab Euangelij gratia recedendi. Si igitur nos Hierosolymis inter tantos Iudæos immi- nentibus hinc inde falsis fra-

tribus, & his qui maiores erant aliqua ex parte cohærentibus, nulla potuimus vi ac ratione compelli, ut obseruaremus circumcicionem, quam sciebamus esse finitam: Vos ex gentibus, vos in Galatia, vos quibus vis nulla inferri potest, vltro à gratia recedentes, ad legis iam abolitæ transciscitis vetustatem.

b ¶ Ab his autem qui videbantur esse aliquid, quales aliquando fuerint, nihil me interest, &c.] Licet, inquit, Petrum & Ioannem Dominus secum apostolos habuerit, & transfiguratum eum in monte viderint, & super istos ecclesiæ sit positum fundamentum, mihi tamen nihil refert: quia non aduersum eos loquor, qui eo tempore Dominum sequebantur: sed aduersum eos loquor qui nunc legem præponunt gratiæ: nec detraho præcessoribus, nec in aliqua parte accuso maiores, sed hoc dico, quia Deus personam hominis non accipit. Non enim accepit Moyse, non accepit Dauid, non accepit aliorum, nec eorum ergo accipiet, qui cedere quibusdam videntur ad tempus, tamen ipsi mecum sentiant: Petro quoque dicente: In veritate cognosco quia non est acceptor personarum Deus: sed in omni loco, qui timet eum, & operatur iustitiam acceptabilis ei est.

Quo itaque argumento ipse sanctus Apostolus Petrus aduertum eos qui in Cornelio ex gentibus baptizato, nec circumciso scandalum sustinebant, vitur, & placat eos, se non potuisse negare aquam his qui Spiritum sanctum acciperant, eodem nunc sanctus Apostolus Paulus aduersum ipsum Petrum disputat, quod personarum non sit acceptor Deus, sed vnumquemque pro veritate iudicet. Et ita cautè & pederentem inter laudem & oburgationem Petri mediusedit, ut & præcessori Apostolo deferat, & nihilominus audacter ei resistat in faciem, veritate compulsus.

*c ¶ Mihi enim qui videbantur, nihil contulerunt.] Ipse superior cum illis contulit, & multa ad eos retulit, quæ in gentibus perpetrar: illi nihil contulerunt ei, sed tantummodo quæ ab eo dicta sunt comprobantes, dexteram dederunt consortij, & vnum suum Paulique Euangelium firmauerunt. Rursum notandum quod *contulerunt*, id est, contulerunt, verbum ipsum sit in græco, de quo ante tractauimus.*

*d ¶ Sed contra cum vidissent quod creditum est mihi Euangelium præputij, &c.] *ὑπίσταντο* est, & multis quæ in medio sunt interiecta sublati, sic breuiter legi potest: mihi enim qui videbantur esse, nihil contulerunt: sed contra dexteram dederunt mihi & Barnabæ societatis. Aut certè ille absque iactatione sui, occultus est sensus, mihi qui videbantur esse aliquid, nihil contulerunt: sed contra à me eis collatum est, dum fiunt in Euangelij gratia firmiores. Totum autem quod dicit, hoc est, vnus atque idem mihi Euangelium præputij, & Petro circumcisionis credidit. Me misit ad gentes: illum posuit in Iudæa. Nec gentes poterant adulta iam ætate non profuturo circumcisionis dolore cruciari, & abstinere se ab eis, quibus semper affueuerant, & quæ Deus creauerat ad vtendum: nec hi qui ex Iudæis quide-*

rant

rant & circumcisi erant, & ex consuetudine quali secunda natura putabant se à cæteris gentibus plus habere, facile contemnere poterant eam in quibus gloriabantur. Prouidentia itaque Dei, alius apostolus circumcisis datus est, qui legis umbris videretur acquiescere: alius in præputio constitutus, qui Euangelij gratiam non putaret esse seruitium, sed liberam fidem. Ne sub aliqua occasione impedimentum fidei nasceretur, & propter circumcisionem siue præputium non crederetur in Christum.

Nec hoc dicimus quo Petrus, qui & ipse in Actibus Apostolorum nullum hominem communem esse testatus est, & in illo vase, quod quattuor angelis de celo missum viderat, edoceret nihil interesse, Iudæus sit aliquis an Gentilis, quasi oblitus priorum, super Euangelij gratia, legem putauerit obseruandam, sed vt ipse quoque legem custodire se simulans, paulatim Iudæos ab antiquo viuendi more deduceret. Non enim poterant tantum obseruationis laborem, & veteris vitæ cautissimam conuersationem quasi purgamenta subito & damna contemnere. Ex quo perspicimus propterea dexteram datas Paulo & Barnabæ societatis, à Petro, Iacobo, & Ioanne; ne obseruatione varia, diuersum Christi Euangelium putaretur, sed & circumcisorum & habentium præputium, esset vna communio. Pulchrè autem prætruxit, dicens: Qui enim operatus est Petro in Apostolatam circumcisionis, ne quis eum putaret detrudere Petro, sed vt laudibus eius ante præmissis, intelligeretur Petrus id eo circumcisionem aliqua ex parte suscipere, vt eos qui sibi ex Iudæis crediti fuerant lucrifaceret, & in Christi fide & Euangelio custodiret. Subintelligit etiam, quod si ille absque culpa faceret, & ad tempus obseruando, quod non licet, ne sibi creditos perderet, se magis pro Euangelij veritate facere debere quod sibi creditum est in præputio, ne gentes legis onere & difficultate deterrita, à Christi fide & credulitate discederent. Occulta hic oritur quæstio. Quid igitur: Petrus si inuenisset ex gentibus, non eos adducebat ad fidem? Aut Paulus si ex circumcissione aliquos reperisset, non eos ad Christi baptismum prouocabat? Quæ ita soluitur, vt dicamus principale singulis in Iudæos & gentes fuisse mandatum, vt qui defendebant legem, haberent quem sequerentur, qui legi gratiam præfererant, non deesset eis doctor & præuius. In commune verò hoc eos habuisse propositi; vt Christo ex cunctis gentibus ecclesiam congregarent. Legimus enim & à sancto Petro Gentilem baptizatum fuisse Cornelium, & à Paulo in synagoga Iudæorum, Christum sapissime prædicatum. Petrus, & Iacobus, & Iacobus, qui videbantur columnæ esse, ter supradictum de Apostolis legimus: seorsum autem his qui videbantur, & ab his qui videbantur esse aliquid, & mihi enim qui videbantur esse aliquid, nihil contulerunt. Sollicitus itaque requirebam quidnam esset quod diceret, qui videbantur, sed nunc me omni scrupulo liberavit adiciens, qui videbantur columnæ esse. Columnæ igitur sunt ecclesiæ Apostoli, & maxime Petrus, Iacobus, & Ioannes, ex quibus duo cum Domino ascendere merentur in montem, quorum vnus in Apocalypsi Saluatorem introducit loquentem. Qui viderit, faciam eum columnam in templo Dei mei: docens omnes credentes qui aduersarium viderint, posse columnas ecclesiæ fieri. Ad Timotheum verò Paulus scribens ait: Vt scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est ecclesia Dei viui, columna autem & firmamentum veritatis. His & cæteris instrui-mur, tam Apostolos omnesque credentes, quam ipsam quoque ecclesiam columnam in scripturis appellari, & nihil interesse de corpore quid dicatur, an membris, cum & corpus diuidatur in membra, & membra sint corporis. Dederunt itaque Petrus, & Iacobus, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse, dexteram Paulo & Barnabæ societatis, sed Tito qui cum eis erat, dexteram non dederunt. Necdum quippe ad eam mensuram peruenerat, vt possint ei Christi mercimonia ex æquo cum maioribus credi, vt eundem te-

neret negotiationis locum, quem Barnabas tenebat & Paulus.

a ¶ Tantum vt pauperum memores essemus, &c.] Sancti pauperes, quorum præcipue ab Apostolis Paulo & Barnabæ cura mandatur, hi sunt: qui ex Iudæis credentes, pretia possessionum suarum ad pedes Apostolorum deferrebant egentibus largienda: vel quia contribulibus, cognatis & parentibus suis, quali desertores legis, & in crucifixum hominem credentes, detestationi & piaculo dicebantur. In horum ministerio sanctus Apostolus Paulus quanto labore sudauerit, epistolæ eius testes sunt scribens ad Corinthios, & ad Thessalonicenses, ad o-

mnes gentium ecclesias, vt præpararent munus per se, vel per alios, qui eis placuissent, Hierosolymam deferendum. Vnde nunc confidenter dicit, quod etiam sollicitus fui facere hoc ipsum. Possunt autem & alio genere pauperes accipi, de quibus in Euangelio dicitur: Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum celorum. Merentur quippe tales in memoria esse Apostolorum. Nec non & illi pauperes, de quibus in Salomone scribitur: Redemptio viri anime, propria diuitiæ. Pauper verò non sustinet comminationem: Non enim potest futurarum pœnarum audire terrorem, pauper in fide, pauper in gratia, non habens diuitias spirituales, nec scientiam scripturarum, quæ anro & argento, & pretioso lapidi comparatur. Quoniam igitur non egent sani medico, sed hi qui malè habent, propterea & Apostolis in dextera- rum communicatione conuenient, ne spernerent pauperes, ne despicerent peccatores: sed semper meminissent eorum, sicut Paulus Corinthij illius meminit: quem cum in priori epistola contritasset ad tempus vt corpore per pœnitentiam laborante spiritu saluus fieret, in secunda, ne maiori tristitia absorberetur, reuocat ad ecclesiam: petitque cunctos vt confirmet in eum charitatem, & donent fratri, sicut ipse vnicuique eorum in facie Christi donauerit, implens pactum quod Hierosolymis fecerat, vt semper pauperum recordaretur.

b ¶ Cum autem venisset Petrus Antiochiam, &c. cum gentibus edebat, &c.] Ex eo quod Petrus antequam quidam de Hierosolymis Antiochiam venirent, edebat cum gentibus, ostenditur non eum oblitum fuisse præcepti, nullum hominem communem & immundum dicere. Sed quia, propter eos, qui adhuc legem obseruandam putabant, paululum se à conuictu subtraxerat gentium (ita vt etiam cæteri qui ex Iudæis erant, similiter facerent, & Barnabas qui cum Paulo in gentibus Euangelium prædicabat, hoc facere cogeretur) hi qui Antiochiæ crediderant ex gentibus, nec fuerant circumcisi, compellebantur ad legis onera transcendere, non intelligentes dispensationem Petri qua Iudæos saluari cuperet, sed putantes ita se Euangelij habere rationem. Cum itaque vidisset Apostolus Paulus periclitari gratiam Christi, noua bellator vetus vsus est arte pugnandi: vt dispensationem Petri, qua Iudæos saluari cupiebat, noua ipse contradictionis dispensatione corrigeret, & resisteret ei in facie, non arguens propositum, sed quasi in publico contradicens: vt ex eo quod Paulus eum arguens resisteret, hi qui crediderant ex gentibus feruarentur. Quod si putat aliquis verè Paulum Petro Apostolo restitisse, & pro veritate Euangelij intrepidè fecisse iniuriam præcessori, non ei stabit illud quod & ipse Paulus Iudæis Iudæus factus est, vt Iudæos lucrifaceret, & eiusdem simulationis tenebitur reus, quando caput totondit in Cenchris, & factò caluitio, oblationem obtulit in Hierusalem, & Timotheum circumcidit, & nudipedalia exercuit, quæ vtrique manifestissimè de ceremonijs Iudæorum sunt. Si itaque ipse qui ad prædicationem gentium missuserat, non putauit abs te dicere: Sine offendiculo estote Iudæis & ecclesiæ Dei: quomodo & ego omnibus per omnia placeo, non querens quod mihi vtile est, sed quod multis, vt saluentur: & fecit aliqua quæ contraria essent Euangelij libertati, ne scandalizaret Iudæos:

C

Act. 4. 8.

1. Cor. 16. a. 1. Thess. 4. 0. Rom. 15. 6.

Math. 5. a.

Pro. 13. b. Sec. 70.

1. Cor. 5. b.

2. Cor. 2. a.

D

Act. 10. b.

1. Cor. 9. d.

Act. 18. e. 2. Tim. 2. d.

1. bid. 10. a. 2. Cor. 12. c.

1. Cor. 10. e.

HIERONYMUS
M. 78

E

qua auctoritate, qua fronte audet hoc in Petro reprehendere, qui circumcisionis Apostolus erat, quod ipse Apostolus gentium arguitur commisisse? Sed ut ante iam diximus, restitit secundum faciem publicam Petro & cæteris: ut hypocritis observanda legis, quæ nocebat eis qui ex gentibus crediderant, correctionis hypocriti emendaretur, & uterque populus saluus fieret, dum & qui circumcisionem laudant, Petrum sequuntur, & qui circumcidi nolunt, Pauli prædicant libertatem, Quod autem ait: reprehensibilis erat: propterea inedia temperavit, ut intelligamus non tam Paulo eum fuisse reprehensibilem, quam his fratribus, cum quibus ante edens se ab eis po-

4. Reg. 10. b

1. Reg. 21. d

Luc. 17. a

F

stea separabat. Vtilem verò simulationem, & assumendam in tempore, Hieui regis Israel nos doceat exemplum: qui cum non potuisset interficere sacerdotes Baal, nisi se finxisset velle idolum colere, dicens: *Congregate mihi omnes sacerdotes Baal: si enim Achab servavit Baal in paucis, ego servavi multos.* Et David quando mutavit faciem suam coram Abimelech, & dimisit eum & abiit. Nec mirum, quamvis iustos homines, tamen aliqua simulare pro tempore ob suam & aliorum salutem: cum & ipse Dominus noster non habens peccatum, nec carnem peccati, simulationem peccatrici carnis assumpserit, ut condemnans in carne peccatum, nos in se faceret iustitiam Dei. Legerat utique Paulus in Evangelio Dominum præcipientem: *Si autem peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucrificeris fratri tuo.* Et quomodo cum etiam de minimis fratribus hoc faciendum iusserit, ausus est Apostolorum maximum in publica facie tam procaciter, tam constanter arguere: nisi & Petro sic placuisset argui, & Paulus non ei faceret iniuriam, de quo ante dixerat: *Veni Hierosolimam videre Petram, & mansi apud eum diebus quindecim: alium autem apostolorum vidi neminem.* Et rursum: *Qui enim operatus est Petro, in Apostolatuum circumcisionis.* Et infra: *Petrus & Iacobus & Ioannes, qui videbantur columna esse, & cætera quæ in eius laudes perorant.* Aliquotiens cum adolescentulus Romæ controversias declamarem, & ad vera certamina fictis melitibus exercebam, currebam ad tribunalia iudicum, & disertissimos oratorum tanta inter se videbam acerbitate contendere, ut omnis sæpe negotijs in proprias contumelias verterentur, & ioculati se invicem dente morderent. Si hoc illi faciunt, ut apud reos nullam suspensionem prævaricationis incurrant, & fallunt populum circumstantem: quid putamus tantas ecclesiæ columnas, Petrum & Paulum, tanta vasa sapientiæ, inter dissidentes Iudæos atque Gentiles facere debuisse? nisi ut eorum simulata contentio, pax credentium fieret, & ecclesiæ fides, sancto inter eos iurgio concordaret. Sunt qui Cephæ, cui hic in faciem Paulus restitisse se scribit, non putent Apostolum Petrum, sed alium de septuaginta discipulis isto vocabulo nuncupatum. Et dicunt nequaquam Petrum à conuictu gentium se potuisse subtrahere, qui & Centurionem Cornelium baptizarat. Et cum ascendisset Hierosolimam, disceptantibus aduersus se qui erant ex circumcissione, & dicentibus: *Quare introisti ad viros preputium habentes, & manducaisti cum illis?* Post narrationem visionis, tali responsionem suam sine concluderit: *Si ergo eandem gratiam dedit illis Deus, sicut & nobis, qui credidimus in Dominum Iesum Christum: ego quis eram qui possem prohibere Deum? Quibus auditis, tacuerunt, & glorificaverunt Deum, dicentes: Ergo & gentibus Deus penitentiam ad vitam dedit: maxime cum Lucas scriptor historiæ, nullam huius dissensionis faciat mentionem, nec dicat unquam Petrum Antiochiæ fuisse cum Paulo, & locum dari Porphyrio blasphemanti, si aut Petrus errasse, aut Paulus procaciter Apostolorum principem confutasse credatur. Quibus primum respondendum, alterius nescio cuius Cephæ nescire nos nomen: nisi eius qui &*

Act. 10.

Act. 11. a

Ioan. 1. f.

1. Cor. 9. a.

& 15. a.

in Evangelio, & in alijs Pauli epistolis, & in hæc quoque ipsa, modo Cephæ, modo Petrus scribitur. Non quo aliud significaret Petrus, aliud Cephæ, sed quod quam nos Latine & Græcè petram vocemus, hanc Hebræi & Syri propter linguam inter se viciniam, cephan nuncupent. Deinde totum argumentum epistolæ quod obliquè de Petro, Iacobo & Ioanne dicitur, huic intelligentiæ repugnare. Nec mirum esse si Lucas hanc rem tacuerit, cum & alia multa quæ Paulus sustinuisse se replicat, historiographi licentiæ prætermiserit, & non statim esse contrarium, si quod alius ob causam dignum putavit relatu, alius inter cætera dereliquit. Denique primum episcopum Antiochenæ ecclesiæ Petrum fuisse accepimus, & Romam exinde translatum, quod Lucas penitus omisit. Ad extremum, si propter Porphyrij blasphemiam, alius nobis fingendus est Cephæ, ne Petrus putetur errasse, infinita de scripturis erunt radenda diuinis, quæ ille, quia non intelligit, criminatur. Sed aduersum Porphyrium, in alio, si Christus iusserit, opere pugnabimus, nunc reliqua profsequamur.

a ¶ *Sed cum vidissem quod non recto pede incederent, &c.* Sicut hi qui sanis gressibus claudicare se simulant, non vitium habent pedibus, sed est aliqua causa cur claudicent, ita & Petrus sciens circumcissionem & præputium nihil esse, sed observationem mandatorum Dei, edebat utique ante cum gentibus, sed pro tempore ab eis se, ne Iudæos à fide Christi perderet, subtrahebat. Vnde & Paulus eadem arte, quæ ille simulabat, ei restitit in faciem, & loquitur coram omnibus, non tam ut Petrum arguat, quàm ut hi quorum causa Petrus simulauerat, corrigantur. Quod si cui iste non placet sensus, quo nec Petrus peccasse, nec Paulus procaciter ostenditur arguissè maiorem: debet exponere qua consequentia hoc Paulus in altero reprehendat, quod ipse commisit.

b ¶ *Si tu cum Iudæis sis gentiliter & non Iudaicè viuus, quomodo gentes cogis Iudaizare?* Indissolubili argumento constringit Petrum, immo per Petrum eos qui pugnantia illum inter se facere cogebant: Si, inquit, o Petre, tu natura Iudæus es, circumciscus à parua ætate, & vniuersa legis præcepta custodiens, nunc ob gratiam Christi scis ea nihil per se habere vitilitatis: sed exemplaria esse & imagines futurorum, & cum his qui ex gentibus sunt, cibum capis, nequaquam ut ante superstitiosè, sed liberè & indifferenter victitans: quomodo eos qui ex gentibus crediderunt, nunc recedens ab eis, & quasi à contaminatis se separans & fecerens, compellis Iudaizare? Si enim immundi sunt à quibus recedis (siccirco autem recedis, quia non habent circumcissionem) compellis eos circumcisci & Iudæos fieri, cum tu ipse natus Iudæus gentiliter vixeris. Et lateo ostendit causam, quare aduersum eum disputauerit, quia scilicet gentes simulatione sua Iudaizare compelleret, dum eum cupiunt æmulari.

c ¶ *Nos natura Iudæi, & non ex gentibus peccatores.* Subrepunt hæc loco hæretici, qui ridicula quedam & incepta fingentes, aiunt, nec spirituale peccare posse naturam, nec iuste aliquid facere terrenam. Quos interrogemus quare de bona oliua rami fracti sunt, & cur de oleastro in radicem bonæ oliuæ inferti sint, si nec de bono cadere quicquam potest, nec de malo surgere? Aut quomodo vel Paulus persecutus sit ante ecclesiam, si de natura spirituali fuit: aut postea Apostolus factus, si de terrena face generatus est. Quod si terrenum eum non fuisse contenderint, ipsius verba ponamus, *Eramus filij natura iræ sicut & ceteri.* Natura Iudæus est, qui de genere est Abraham, & à parentibus die octauo circumciscus est. Non natura Iudæus, qui postea est factus ex gentibus. Ut autem totum argumentum breui sermone comprehendam, sensus est iste qui textitur. Nos, id est, ego & tu Petre (miscuit enim personam suam, ne illi facere videretur iniuriam.) Cum

effemus,

G

H

Rom. 11.

Epist. 2.

A essemus, inquit, natura Iudæi, ea facientes quæ lege præcepta sunt, & non ex gentibus peccatores (qui vel generaliter, quia idolis seruiunt, peccatores sunt, vel quos nunc putamus immundos) scientes quod non possemus ex legis opere, sed ex Christi saluari fide, credidimus in Christum, vt quod lex nobis non dederat, fides tribueret, quam habebamus in Christo. Quod si recedentes à lege, in qua saluari non potuimus, transcendimus ad fidem, in qua non carnis quaeritur circumcisio, sed cordis puri deuotio: & nunc à gentibus recedendo hoc agimus, vt quicumque non sit circumcisus, immundus sit: ergo fides in Christum in qua nos putabamus ante saluari, magis peccati est ministra, quam iustitiæ, quæ auferit circumcisionem, quam qui non habuerit, immundus est. Sed absit, vt quod semel destruxi, & sciu mihi non profuisse, rursum vendicem. Semel à lege discedens, legi sum mortuus, vt in Christo uiuerem, crucique eius affixus, & in nouum renatus hominem, fide magis quam carne subsisterem, & cum Christo egrederer è mundo. Quod semel adoratus sum, teneo, Non mihi gratis Christus est mortuus, in quo frustra credidi, si putari absque fide eius in veteri lege saluari.

a ¶ *Scientes autem quod non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi, & nos in Christo Iesu credidimus, vt iustificemur in fide Christi, & non ex operibus legis.* ¶ Aiunt quidam, si verum hoc sit quod Paulus affirmat, ex operibus legis neminem iustificari, sed ex fide Iesu Christi, patriarchas & prophetas, & sanctos qui ante Christi aduentum fuerunt, imperfectos fuisse. Quos admonere debemus, eos hic dici iustitiam non consequutos, qui tantum ex operibus iustificari posse se credant. Sanctos autem, qui antiquitus fuerint, ex fide Christi iustificatos. Siquidem Abraham vidit diem Christi & letatus est. Et Moses maiores diuitias aestimauit thesauro Aegyptiorum imperperium Christi. Aspirabat enim in remunerationem. Et Esaias vidit gloriam Christi, vt Ioannes Euangelista commemorat, & Iudas de omnibus generaliter: Commotere, inquit, vos volo, scientes semel omnia: quoniam Iesus populum de terra Aegypti saluans; secundum eos qui non erederunt, perdidit. Vnde non tam legis opera damnantur, quam hi qui tantum ex operibus iustificari se posse confidunt. Saluatore quoque ad discipulos loquente: *Nisi superabundauerit iustitia vestra plus quam scribarum & pharisæorum, non intrabitis in regnum celorum.* Congregandum in hoc loco quanta in lege præcepta sint, quæ explere nullus queat. Et e contrario dicendum, quædam legis etiam ab his fieri qui ignorant eam. Sed ideo non iustificari operatores eius: quia absque fide Christi stant: verbi gratia, non dormire cum viro dormitione mulieris, non adulterari, non rapere, sed magis honorare patrem & matrem, &c. quæ imperata sunt, facere. Quod si de sanctis viris nobis exempla protulerint, quod in lege versati, ea quæ legis fuerant perpetrarint, dicemus: *Quia iusto lex non est posita, sed iniquis & non subditis, impijs & peccatoribus, contaminatis & immundis.* Qui autem à Deo doctus sit, non habere eum necesse vt vel de charitate doceatur, Paulo dicente: *De charitate autem non necesse habeo scribere vobis: ipsi enim vos à Deo docti estis, vt diligatis inuicem.*

b ¶ *Propter quod ex operibus legis non iustificabitur omnis caro. Quod si querentes iustificari in Christo, inuenti sumus & ipsi peccatores: nunquid Christus peccati minister est, &c.* ¶ Non iustificatur ex operibus legis caro illa, de qua scribitur: *Omnis caro fenem, & omnis gloria eius quasi flos fenis.* Iustificatur autem ex fide Iesu Christi caro illa, de qua in resurrectionis dicitur sacramento: *Omnis caro videbit salutare Dei.* Sed & iuxta humiliores intellectus, iu-

stificabatur quondam ex lege non omnis caro, sed tantum hi homines, qui in Palestina erant. Nunc autem ex fide Iesu Christi iustificatur omnis caro, dum ecclesia eius in toto orbe fundatur.

c ¶ *Ego enim per legem legi mortuus sum, vt Deo viuam.* ¶ Aliud est per legem mori, aliud lege mori, Qui enim legi moritur, viuere ei antequam moreretur, obseruans sabbatha, & neomenias, & dies festos, & victimarum typicam curiositatem, & fabulas Iudæicas, & genealogias. Postquam autem venit Christus & lex, de qua scriptum est: *Scimus autem quia lex spiritualis est,* per euangelicam legem, legi pristinae mortuus est, & anima, quæ secundum id quod scribitur ad Romanos: *Viro viuente si nupisset, adultera vocabatur, mortuo viro suo, id est, lege veteri, nupsit legi spirituali, vt fructificaret Deo,* Vnde & in Osee ad eam dicitur: *Ex me fructus tuus inuentus est.* Cui pulchre mysticum illud infertur: *Quis sapiens, & intelligit ista, intelligens, & cognosce te: Qui per legem igitur spiritualem legi litteræ moritur, Deo viuere, cum non sit sine lege Dei, sed in lege sit Christi.* Qui vero legi moritur ob peccata mortuus quidem est, sed non potest de eo dici quod sequitur, vt viuat Deo. Esse autem legem aliam spiritualem extra legem litteræ, & alibi Apostolus docet, dicens: *Itaque lex quidem sancta & mandatum sanctum, & iustum, & bonum.* Et Ezechiel ex persona Dei: *Eduxi, inquit, eos, id est, populum Iudæorum de terra Aegypti, & adduxi eos in desertum: & dedi eis præcepta mea, & iustificationes meas ostendi illis: quas faciet homo, & viuet in eis.* De ea vero lege qua iam operatur, cui & Apostolus mortuus est, postea infert: *Et ego dedi eis præcepta non bona, & iustificationes, in quibus non viuunt in eis.* Id ipsum significatur & in psalterio. *Quoniam non cognoui litteraturam, introibo in fortitudinem Domini.*

d ¶ *Christo confixus sum cruci.* ¶ Quia dixerat se per legem legi mortuum, quomodo mortuus fuerit, ostendit: Christo confixus sum cruci: tollens crucem suam & Christum sequens, & in ipsa obsecrans passione: *Memento mei cum veneris in regnum tuum:* Statimque audiens: *Hodie mecum eris in paradiso.* Si quis mortificatis membris super terram, & mundo mortuus, configuratus fuerit morti Iesu Christi, crucifigitur cum Iesu, & tropheum mortificationis suæ in ligno Dominicæ passionis affigit.

e ¶ *Viuo autem iam non ego, viuus autem in me Christus.* ¶ Non viuus ille qui quodam viuere in lege, quippe qui persequere ecclesiam. Viuit autem in eo Christus, sapientia, fortitudo, sermo, pax, gaudium, ceteræque virtutes, quas qui non habet, non potest dicere: *Viuit autem in me Christus.* Hoc autem totum sub sua persona aduersum Petrum de Petro disputat.

f ¶ *Quod autem nunc viuo in carne.* ¶ Aliud est in carne esse, & in carne viuere. *Qui enim in carne sunt, Deo placere non possunt.* Vnde ad bene viuentes dicitur: *Vos autem non estis in carne.*

g ¶ *In fide viuo filij Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.* ¶ Ad Romanos de Deo loquitur, quod filio suo non pepercit: sed pro nobis tradiderit eum. Nunc vero de Christo, quod seipse tradiderit: *Qui dilexit me, inquit, & tradidit semetipsum pro me: in Euangelio vero vbi Apostoli enumerantur, infertur: Et Iudas Iscariotis qui & tradidit eum.* Rursum in eodem: *Ecce appropinquauit qui tradet me.* De principibus vero sacerdotum & senioribus populi, scriptura commemorat, quod condemnauerint Iesum morti, & ligantes eum duxerint & tradiderint Pilato præfidi. Et deinceps de Pilato: *Dimisit eis Barrabam, Iesum autem flagellatum tradidit eis vt crucifigerent illum.*

Ioan. 8. g. Hebr. 11. f. Epsai. 6. a. Iuda. h. Matth. 5. a. 1. Tim. 1. b. 1. Thef. 4. b. Epsai. 40. b. Sec. 70. Luc. 3. b.

C
Rom. 7. c.
Ibid. a.
Osee 14. d. Ibidem.
Rom. 7. c. Ezech. 20.
D
Psal. 70. c.
Luc. 23. c.
Rom. 8. b.
Ibid. 8. f.
Luc. 6. c. Matt. 26. c.
Ibid. 27. a. Mar. 15. b.

HIERONYMUS
M. 7. 8.

E

Igitur & pater tradidit filium, & filius ipse se tradidit, & Iudas & sacerdotes cum principibus tradiderunt, & ad extremum traditum sibi tradidit ipse Pilatus. Sed pater tradidit, ut saluaret perditum mundum. Iesus ipse se tradidit, ut patris suamque faceret voluntatem. Iudas autem & sacerdotes & seniores populi & Pilatus, vitam morti nescij tradiderunt. Quae cum ipsa quoque se pro nostra salute tradiderit, beatus multumque felix, qui viuentem in se Christo per singulas cogitationes & opera potest dicere: In fide viuo filij Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.

a ¶ Non abijcio gratiam Dei, seminum per legem iustitia, ergo Christus gratis mortuus est.] Abijcit gratiam Dei, tam ille qui post Euangelium viuit in lege, quam is qui peccatis post baptismum sordidatur. Qui autem potest iuxta Apostolum dicere: Gratia eius in me non fuit vacua, iste & hoc loquitur confidenter: Non abijcio gratiam Dei. Quod autem sequitur, valde necessarium est aduersum eos, qui post fidem Christi putant legis praecipua seruanda. Dicendum quippe eis: Si per legem iustitia est, ergo Christus gratis mortuus est. Aut certe doceant, quomodo non Christus gratis mortuus sit, si opera iustificent. Sed quamuis sint hebetes, dicere non audebunt Christum sine causa mortuum. Ad particulam itaque syllogismi, quae hic proponitur, id est: si enim per legem iustitia, ergo Christus gratis mortuus est, debemus illud assumere, quod consequenter inferitur, & negari non potest: Christus autem non est gratis mortuus, & concludere: Non igitur per legem iustitia. Hucusque contra Petrum, nunc ad Galatas reuertitur.

1. Cor. 15. b.

CAPVT III.

F

O Insensati Galatae, quis vos fascinoit non credere veritati? Dupliciter hic locus intelligi potest. Vel ideo insensatos Galatas appellatos, a maioribus ad minora venientes, quia ceperint spiritu & carne consumuntur. Vel ob id, quod vnaquaeque prouincia suas habeat proprietates. Cretenfes semper mendaces, malas bestias, ventres pigros, verè ab Epimenide poeta dictos, Apostolus comprobat. Vanos Mauros, & feroces Dalmatas, Latinus pulsat historicus. Timidos Phrygas, omnes poetae lacerant. Athenis expeditiora nasci ingenia, philosophi gloriantur. Graecos leues apud C. Caesarem suggillat Tullius, dicens: Aut leuium Graecorum, aut immanium barbarorum: & pro Flacco. Ingenita, inquit, leuitas, & erudita vanitas. Ipsum Israel, graui corde, & dura ceruice, omnes scripturae arguunt. In hunc ergo modum arbitror & Apostolum Galatas regionis suae proprietate pulsasse. Licet quidam profundis se quaestionibus inferentes, quasi sub obtentu vitandae haeresis, quae diuersas naturas infert, dicam, Tyrios quoque & Sidonios, Moabitas & Ammonitas, & Idumaeos, Babylonios & Aegyptios, omnesque gentes quae in scripturis nominantur, habere quaedam idiomata, & ex causis praecedentibus, & merito operum pristinorum, ne iustitia Dei veniat in dubium, cum vnaquaeque gens vel bonum vel malum habere asseratur quod alia non habeat: Nos istas altitudines declinantes, superiora sectabimur, aut stultitiae eos argui, dicentes, per quam spiritum legis & literam diiudicare non possint, aut vitio gentis corripi, quod indociles sint & vecordes, & ad sapientiam tardiores. Quod autem sequitur: Quis vos fascinoit, digne Paulo, qui & si imperitus est sermone, non tamen scientia, debemus exponere: non quo scierit esse fascino, qui vulgo putatur nocere, sed vsus sermone sit triuri, & ut in ceteris, ita & in hoc quoque loco, verbum quotidianae sermocinationis assumpserit. Legimus in Prouerbij: Donum, inuidi cruciat oculos. Qui apud nos inuidus, in Graeco significantius ponitur, fascino: & in sapientia quae Salomonis scribitur: Fascinatio malignitatis obscurat bona. Quibus docemur

Tisum. 1. c.

60. d. v. v.

6. d. v. v. Sap. 4. c.

6. d. v. v. Sap. 4. c.

exemplis, quod vel inuidus aliena felicitate crucietur, vel is, in quo bona sint aliqua, alio fascino, id est, inuidente noceatur. Dicitur fascino proprie infantibus nocere, & aetati paruulae, & his qui necdum firmo vestigio figant gradum. Vnde & quidam e gentibus: Nescio quis teneros oculos mihi fascino agnos. Hoc vtrum verum, necne sit, Deus viderit: quia potest fieri, ut & demones huic peccato seruiant, & quoscunque in Dei opere vel cepisse vel profecisse cognouerint, eos a bonis operibus auertant: Nunc illud in causa est, quod ex opinione vulgi sumptum putamus exempli: ut quomodo tenera aetas noceri dicitur fascino, fietiam Galatae in Christi fide nuper

Verg. in Bucol.

2. Reg. 23. b. Esai. 43. n. Job. 9. b.

H Sicut. cap. 5.

Ad. 10.

Rom. 7. c. 16. d. 3. b.

CAPVT III.

O Insensati Galatae, quis vos fascinoit? Ante quorum oculis Iesus Christus proscriptus est, in vobis crucifixus. Hoc solum a vobis volo dicere, ex operibus legis spiritum

nati & nutriti lacte, & non solido cibo: veluti quidam fascinoante sint nociti, & stomacho fidei naufragante, Spiritus sancti cibum euomerint. Quod si aliquis contra dicit exponat quomodo de communi opinione sit sumptum, vallis Titanorum in Regnorum libris: Syrenae & Onocentauri in Esai: Arcturus, & Orion, & Pleiades in Job, & caetera his similia, quae vtiq; vocabula, gentium fabularum & causarum & origines habent. Interrogemus hoc loco Marcionem, qui prophetas repudiat, quomodo interpretetur id quod sequitur.

c ¶ Ante quorum oculis Iesus Christus proscriptus est, &c.] Nobis enim recte proscriptus est Christus, de cuius paribulo & passione, alapis & flagellis, omnis prophetarum praedicat chorus: ut cruce ipsius non de Euangelio tantum in quo crucifixus refertur, sed multo antequam descendere dignaretur ad terras, & hominem qui est crucifixus assumeret, nouerimus. Nec parua laus Galatarum est, quod ita crediderint in crucifixum, ut ante fuerat eis proscriptus: quo scilicet lectitantes prophetas, & omnia veteris legis sacramenta nocentes, via & ordine venerint ad credendum. Legitur in quibusdam codicibus: Quis vos fascinoit, non credere veritati? Sed hoc quia in exemplaribus Adamantij non habetur, omisimus.

d ¶ Hoc solum a vobis volo dicere, &c.] Sunt quidem, ait, multa, quae possunt interrogatiois nos cogere, legi Euangelium praefendum: sed quoniam insensati estis, & nequaquam ea potestis audire, simplici vobiscum sermone loquor, & de eo quod promptum est, sciscitor: Spiritum sanctum, quem accepistis, vtrum vobis legis opera, sabbati obseruatio, circumcissionis, & neomeniarum superstitio dederint, an auditus fidei, per quam ex gentibus credidistis? Quod si negari non potest, Spiritum sanctum & virtutes, quae in principio fidei acceptum spiritum sequebantur, non ex operibus legis, sed ex fide Christi datas, manifestum est vos a melioribus exorfos, in peiora corruiere. Consideremus autem diligenter, quia non dixerit: Volo a vobis dicere vtrum ex operibus spiritum accepistis, sed adiecit, ex operibus legis. Sciebat enim & Cornelium Centurionem spiritum ex operibus accepisse, sed non ex operibus legis, quam nesciebat. Si autem e contrario dicitur, ergo & sine auditione fidei accipi Spiritus sanctus potest. Nos respondimus, accepisse quidem eum spiritum, sed ex auditu fidei & naturali lege, quae loquitur in cordibus nostris, bona quaeque faciendi & vitanda mala, per quam dudum quoque Abraham, Moyses, & caeteros sanctos iustificatos retulimus: quam augere deinceps potest operum obseruatio, legis quoque iustitia, non tamen carnalis legis, quae praeterijt, sed spiritualis, quia lex spiritualis est. Neque verò, quia fidem praefertimus, legis opera destruiamus: nec dicimus secundum quosdam, faciamus mala donec veniant bona (quorum damnatio iusta est) sed seruiuti gratiam anteponimus. Dicimusque quod Iudei propter metum faciunt, id nos facere propter charitatem. Illos seruos esse, nos filios: illos cogi ad bonum, nos bonum sponte suscipere. Non igitur ex fide Christi licentia nascitur delinquendi, sed ex dilectione fidei voluntas boni operis augetur, dum bona ideo facimus, non quia iudicem formidamus, sed quia

fiscimus

scimus ea ei placere, in quem credimus. Querat quispiam, si fides non est nisi ex auditu, quomodo qui surdum nati sunt possunt fieri Christiani. Deum quippe patrem ex magnitudine & pulchritudine creaturaturam potest quis intelligere, & a conditionibus conditor consequenter agnoscitur. Christi autem natiuitas, crux, mors, resurrectio, nisi ex auditu sciri non potest. Aut surdum dicitur Christiani non sunt, aut si surdi sunt Christiani, falsum est quod alibi ab Apostolo dicitur: Itaq; fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei. Ad quod qui simpliciter responstone contentus est, dicit non eum generaliter dixisse, fides omnium ex auditu est, sed fides ex auditu, quod & in parte, & in toto accipi potest: Eorum scilicet fides ex auditu, qui audiunt, qui credunt. Qui autem huic scrupulo satisfacere conatur, prius illud tentabit asserere, quod nutibus quoque & quotidiana conuersatione, & vti dixerim, totius corporis loquente gestu, surdi possunt Euangelium discere: deinde etiam hoc, quod Dei sermo, cui nihil surdum est, adeas magis loquatur aures, de quibus & ipse ait in Euangelio: Qui habet aures audiendi audiat. Et in Apocalypsi: Qui habet aures, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis. Et Elias: Dominus addidit mihi auriculam. Iste est alius homo, cui Deus loquitur in occulto, qui clamat in corde credentis: Abba pater, & (vt frequenter exposuimus), quomodo corpus omnia membra & sensus habet, ita animam quoq; vniuersos & sensus, & membra habere, legimus, & inter cetera aures etiam, quas qui habuerit, non magnopere indigebit his auribus corporis ad Christi Euangelium cognoscendum. Simul autem etiam illud attendite, quod hic spiritus absque vilo additamento, sanctus intelligatur, quem ex dono Dei consequimur, & non hominis, de quo alibi scribitur: In corruptis spiritus est in omnibus. Et: Ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro. Et in alio loco: Nemo scit ea que in homine sunt, nisi spiritus hominis, qui est in eo. Et in Daniele: Benedicite spiritus, & animas iustorum Dominum.

a ¶ Sic stultus est, vt cum spiritu coeperit, &c.] Si sanctum Spiritum acceperant Galatae, quo modo stulti erant? Verum statim soluitur: coepisse quidem eos spiritu, sed cum carne consummarentur, spiritum ab eis fuisse sublaturum. Vnde sine causa passi sunt tanta que passi sunt. Quod ne sibi post peccatum euenerit, Dauid precatur dicens: spiritum sanctum tuum ne auferas a me. Diligenter attendite, quod qui scripturas iuxta litteram sequitur, consummari carne dicatur. Quam obrem illud quod ad Corinthios scriptum est: In carne uiuentes, non iuxta carnem militamus, melius sic intelligi potest, vt hi militare dicantur in carne, qui vetus testamentum humiliter edisserunt. Qui vero sequuntur intelligentiam spiritualem, sint quidem in carne, quia eandem habeant litteram quam Iudaei, sed non iuxta carnem militent, a carne ad spiritum transcendentes. Quando videritis eum qui primum credit ex gentibus, & ad Christianarum mittit manum, praeuio aliquo doctore prudente, sic per legis iter ad Euangelium pergere, vt omnia illa quae ibi scripta sunt, de sabbatho, de azymis de circuncisione, de victimis, dignè Deo intelligat, & deinceps post Euangelij lectionem a Iudaeo aliquo, aut Iudaeorum socio persuaderi, vt vmbrae & Allegoriae nubila derelinquens, sic scripturas interpretetur, vt scriptae sunt, de hoc potestis dicere: Sic stultus est, vt cum spiritu coeperit, nunc carne consummari.

b ¶ Tanta passi estis sine causa, & cetera.] Consideremus infelices Iudaeos, quanta superstitione & obseruationis labore viuunt inter ceteras nationes, dicentes, ne tetigeris, ne gustaueris, ne attrectaueris, & probabimus verum esse quod dicitur: Tanta passi estis sine causa: Sed non statim ad eos sententia temperatur & dubia fit, si tamen sine causa, quia de his dicitur, qui possunt post legem ad Euangelium reuerti. Melius autem sic intelligi potest, quod primum credentes Galatae in crucifixum, & a Iudaeis & a gentibus

opprobria multa perpessi sint, & persecutiones non minimas sustinuerint: quas frustra arguuntur fuisse perpessi, si a gratia Christi recedant, propter quam tanta perpessi sunt. Simul & hic aspiciendum, quod quicumque ob Christi fidem laborauerit, & postea lapsus fuerit in peccatum, sicut priora sine causa dicitur passus fuisse dum peccat, sic rursum non perdat ea si ad pristinam fidem, & ad antiquum studium reuertatur. Aliter. Si circuncisionem, inquit, putatis sequendam esse post gratiam, ergo vsque ad praesens tempus sine circuncisione uiuentes, omnia quae passi estis, irritum sunt deducta. Que quidem mihi videmini non frustra sustinuisse, qui scio legem post Euangelium non valere. Vel certe sic. Non leue erat damnum, si circuncisionem sequentes, tantum pristinum fidei perdidissetis laborè, nunc vero ad hoc detrimentum, etiam praeparationis poena sociatur, vt & praesentia sine causa perpessi sitis, & in futuro cruciemini. Quidam coactius ita intelligunt. Considerate pristinam gratiae libertatem, & praesentis onera obseruationis in lege, & videbitis quam multa casto studio feceritis, licet non penitus fructus erroris istius desperandus sit, dum zelo Dei ad hoc ipsum estis adducti. Ignorantibus enim concedi venia potest, si ad meliora conuerſi, scientiam in vobis doceatis fluctuasse, non studium.

c ¶ Qui ergo tribuit vobis spiritum, & operatur virtutes in vobis, ex operibus legis, an ex auditu fidei? Tribuit, hoc est, administrat, praesentis temporis est legendum, vt ostendatur per singulas horas atque momenta semper dignis sanctum Spiritum ministrari, & quanto quis in Dei opere & amore profecerit, tanto magis sancti Spiritus in se habere virtutes, quas auditus fidei, & non legis opera consummant. Non quo legis opera contemnenda sunt, & absque eis simplex fides appetenda, sed quo ipsa opera fide Christi adorientur. Scita est enim sapientis vii illa sententia, non fidelem viuere ex iustitia, sed iustum ex fide. Simul ostenditur, Galatas accepto post fidem sancto Spiritu, dona habuisse virtutum, id est, prophetiam, generalium linguarum, morborum curationes, & cetera quae ad Corinthios in donis spiritualibus enumerantur. Et tamen post tanta (quia forsitan gratiam discernendorum spirituum non habebant) a falsis doctoribus irretiti sunt. Obseruandum etiam quod operari virtutes dicantur in his, qui non tenent Euangelij veritatem, sicut in illis qui Dominum non sequentes, in nomine eius signa faciebant: Ioanne vel maxime conquerente, Praeceptor vidimus quendam in nomine tuo eijcientem demonia, & prohibuimus eum, quia non sequitur nobiscum. Hoc aduersum haereticos, qui probationem fidei suae ex eo si signum aliquod fecerint, arbitrantur. Qui cum manducauerint & biberint in nomine Domini (habent quippe & ipsi altare facilegum) & signa multa inuocato Salvatore fecisse se iactent, in die iudicij merebuntur audire: Non noui vos, discedite a me qui operamini iniquitatem.

d ¶ Sicut Abraham credidit, &c.] Ab hoc loco vsque ad eum vbi scribitur: Qui ex fide sunt, benedicentur cum fidei Abraham, Marcion de suo Apostolo erasit. Sed quid profuit hoc tulle, cum cetera quae reliquit, infania eius aduersa sint. Credidit autem Abraham Deo exiens de patria sua in terram, quam nesciebat: Saram nonagenariam, & sterilem confidens esse parituram, & audita repromissione Dei, quod in Isaac vocaretur semen eius, ipsum Isaac offerens victimam, & tamen de Domini repromissione non dubitans, rectè tali reputatur fides ad iustitiam, qui legis opera supergressus, Deum non meru, sed dilectione promeruit.

e ¶ Cognoscitis ergo, quia qui ex fide sunt, hi filij sunt Abraham.] Plenius de hoc in epistola ad Romanos disputat, quod fides reputata sit Abraham ad iustitiam, non in circuncisione, sed in praepitio. Et diligenter obseruans, docere eos filios esse Abrahae, quicumque hac mente crediderint,

Rom. 10. c.

Luc. 8. a. Apoc. 2. b. Isa. 6. c. 33. e. 35. b. Rom. 3. c.

B Sap. 12. a. Rom. 8. e. 2. Cor. 2. c. Daniel 3. f.

Psal. 10. f.

2. Cor. 10. a.

Col. 2. d.

C

I

D

Habac. 2. b.

1. Cor. 9. b.

Luc. 13. c.

Genes. 12.

Rom. 4. c.

HIERONIMUS
VI. 7. 8.

E
Ivan. 8. g.
Ibid. d.

qua incircuncisus credit Abraham, qui exultavit ut videret diem Domini, & vidit, & letatus est. Vnde & ad infideles Iudæos dicitur: Si filij essetis Abraham, opera Abraham faceretis. Quæ autem alia (illo in tempore cum hæc dicebantur) ab eis opera Dominus expetebat, nisi credulitatem in fi-

Ibid. s. d.

Ivan. 8. c.

lium Dei, quem pater miserat loquentem: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui me misit? Vnde & in alio loco de generis sibi antiquitate, & nobilitate plaudentibus respondetur: Et ne dixeritis, quia patrem habemus Abraham. Potest enim Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. Lapidibus ibi nemo ambigit dura significari corda gentilium, quæ mollita sunt postea, & fidei recipere signaculum. Virtutes Abraham, in quibus ante circumcissionem Deo placuit, diligens lector enumera, & quoscunque in simili opere repereris, dicito filios esse Abraham, iustificati in preputio, qui circumcissionem non ob meritum operum, sed in signum fidei prioris accepit. Quia enim ex semine eius erat Christus oriundus (in quo uniuersarum gentium fuerat benedictio repromissa, & ab Abraham usque ad Christum multa erant sæcula transitura) prouidens Deus, ne soboles dilecti Abraham cæteris nationibus miscerentur, & paulatim familia eius fieret incerta, gregem Israeliticum quodam circumcissionis cauterio denotauit, ut viuentes inter Ægyptios, inter Assyrios, Babylonios atque Chaldeos, hoc signaculo distinguerentur. Denique per quadraginta annos in eremo nullus est circumcisus, soli quippe sine gentis alterius admixtione vivebant, statim ut Iordanis ripam transgressus est populus, & in Palestinæ terram Iudæum se examen infudit, circumcisio necessaria futuro ex commixtione gentium prouidit errori. Quod autem à Iesu duce, secundo scribitur populus circumcisus, significat & in eremo cessasse circumcissionem, quæ in Ægypto rationabiliter exercebatur, & à Domino Iesu Christo spiritali circumcissione credentes esse mundandos.

F

Iosue 5. c.

a ¶ Prouidens autem scriptura, quia ex fide iustificat gentes, & cæterum. Non quo ipsa scriptura, atramentum videlicet & membrana, quæ insensibiles sunt, possint futura prænoscere, sed quo Spiritus sanctus, & sensus qui in littera later, multis post sæculis ventura prædixerint. Porro exemplum, quod de Genesi sumptum est, ita in proprio volumine continetur: Et benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ. Quod Apostolus super Christum interpretans, ait: Non est scriptum ex seminibus quasi in multis, sed quasi in vno, & semine tuo qui est Christus. Hoc autem in omnibus pene testimonijs quæ de veteribus libris in nouo assumpta sunt testamento obseruare debemus, quod memorie crediderint Euangelistæ vel Apostoli, & tantum sensu explicato, sæpe ordinem commutauerint, nonaunquam vel detraxerint verba, vel addiderint. Nulli verò dubium quod in Isaac & Iacob, siue in duodecim patriarchis, & cæteris qui de Abraham stirpe descendunt, non fuerint benedictæ uniuersæ nationes, sed in Christo Iesu, per quem omnes gentes laudant Deum, & benedicunt nouum nomen super terram. Potest autem Apostolus & de alio Geneseos loco exemplum seminis usurpasse, vbi scribitur: Eduxit autem foras, haud dubium quin Abraham Deus, & dixit ei: Aspice in caelum, & numera stellas, si poteris dinumerare eas. Et ait illi: Sic erit semen tuum: & creditur Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. Quicumque igitur credunt, benedicentur cum fideli Abraham: qui ob egregiam in Deum fidem primus in eum credidisse narratur, Sicut Enos ob principalem in Deum spem, & inter cæteros eminentem, sperasse scribitur inuocare Dominum Deum. Non quo & Abel de quo Dominus ait: Vox sanguinis fratris tui clamat ad me, & cæteri deinceps Deum non sperauerint inuocare, sed quo ex ea parte vnusquisque appelletur, quam vel maximè habet.

Gen. 22. a. & 26. a.

Genes. 1. h. H

Ibid. ad. Sec. 70. & 71. & 72. & 73. & 74. & 75. & 76. & 77. & 78. & 79. & 80. & 81. & 82. & 83. & 84. & 85. & 86. & 87. & 88. & 89. & 90. & 91. & 92. & 93. & 94. & 95. & 96. & 97. & 98. & 99. & 100.

Commentariorum in epistolam ad Galatas libri primi finis.

